

Masteruppsats i offentlig förvaltning [VT17]

Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet

Thomas Edin

Handledare: Ylva Norén Bretzer

Examinator: Vicki Johansson

Offentligt etos i granskningsamhället

- En studie om tillsyn av skolor och lärares drivkraft att
tjäna allmänintresset

Abstract

Auditing has occasionally found itself to be regarded as institutional distrust amongst scholars in the field, whom hypothesize effects such as deprofessionalization to take place among the auditees. This study seeks to explore potential side-effects of auditing activities and explore if they bear correlation to the auditees motives to serve the common good (Public Service Motivation, PSM), which is presumed to be affected negatively by auditing. Beginning in a survey with primary school teachers in Gothenburg municipality, Sweden (N = 92), empirical analysis is carried out with three sample groups of teachers, selected on basis of whether they have been audited by the Swedish School Inspectorate and if the audit resulted in remarks or not. The findings are that the prevalence of school inspection is likely to have little or no impact on PSM among the teachers audited since the correlations were both weak and insignificant. The second purpose of this study is to in turn investigate if the attribute of Public Service Motivation has an effect on the respondent's attitudes towards auditing, which earlier research on related study objects propose, given that the auditing is not seen to be in conflict with values of the common good. Following the construction of an index for attitudes towards auditing to analyze with PSM, the results verify this premise with significant-level regressions, implying that an individual's PSM-level have a clear correlation with his or hers attitude towards the auditing of schools. While the effects of auditing activities are shown to be complex, this study contributes to our further understanding of auditing in the form of school inspections and its correlations with motives to serve the common good. Both inspectorate agencies and schools might draw insights from the results for their respective organization's development in relation to each other. Further research in this area could apply the thesis theory and method on other forms of auditing to control for consistence in results.

Keywords: Public service motivation, Public ethos, Auditing, Inspection, Primary school teachers, Deprofessionalization

Förord

Tack till Stadsledningskontorets Sven Höper och Helen Svelid för den rådgivning som givits, liksom till berörda rektorer och till de lärare som deltagit i, och med det möjliggjort, studien. Tack även till min vän Petter Holmgren som har bidragit med många goda råd. Slutligen vill jag tacka min handledare Ylva Norén Bretzer som under hela perioden har väglett arbetet och ställt rätt frågor.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
2. FORSKNINGSÖVERSIKT	2
2.1 MOTIVATION ATT TJÄNA ALLMÄNINTRESSET – PUBLIC SERVICE MOTIVATION	2
2.1.1 Varför PSM är viktigt och vad det påverkar.....	4
2.1.2 Faktorer som påverkar PSM	6
2.1.3 Perspektiv på PSM.....	6
2.2 OFFENTLIG GRANSKNING	7
2.2.1 Avprofessionalisering	9
2.2.2 Målförskjutning	10
2.2.3 Tillsyn	11
2.2.4 Skolans utvärderingslandskap och Skolinspektionen	12
2.2.5 Perspektiv på offentlig granskning	13
2.3 FORSKNINGSLUCKOR OCH HYPOTESBESKRIVNING	14
3. DESIGN	15
3.1 URVAL	16
3.2. ENKÄT.....	20
3.3 OPERATIONALISERING.....	22
3.3.1 Beroende variabler	22
3.3.2 Oberoende variabler.....	24
3.3.3 Kontrollvariabler.....	24
3.3.4 Validitet och reliabilitet.....	25
4. EMPIRISK ANALYS	25
4.1 HYPOTES H1A OCH H1B	25
4.2 HYPOTES 2	31
5. DISKUSSION	34
5.1 BEGRÄNSNINGAR	36
5.2 VIDARE FORSKNING	36
6. SLUTSATSER	36
7. REFERENSER	38
7.1.1 STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR	41
APPENDIX 1. ÖVERSÄTTNING AV PSM-KOMPONENTER	43
APPENDIX 2. ENKÄT	45
APPENDIX 3. CRONBACH'S ALPHA-TESTER.	49
APPENDIX 4. KORRELATIONSTABELL FÖR HYPOTES H2	50

Figurförteckning

FIGUR 1. HUR TILLSYN GENOM AVPROFESSIONALISERING OCH MÅLFÖRSKJUTNING ANTAS PÅVERKA PSM.	14
FIGUR 2. HUR PSM ANTAS PÅVERKA SYNEN PÅ TILLSYN, GIVET EN UPPFATTNING OM GEMENSAMMA INTRESSEN.	15
FIGUR 3. PROCENT AV DE TILLFRÅGADE SOM SVARAT PÅ ENKÄTEN, PER SKOLA. INKLUSIVE TOTALMÅTT.	21
FIGUR 4. SPRIDNING AV PSM-MÅTTET.	26
FIGUR 5. SVAREN PÅ FRÅGAN: "HAR DIN SKOLA HAFT BESÖK FRÅN SKOLINSPEKTIONEN NÅGON GÅNG UNDER DE SENASTE TRE ÅREN?"	28
FIGUR 6. PSM PER URVALSGRUPP, MEDELVÄRDE.	29
FIGUR 7. PSM PER URVALSGRUPP, MEDIANVÄRDE OCH SPRIDNING.	29
FIGUR 8. SYN PÅ TILLSYN-INDEX. N=63	32

Tabellförteckning

TABELL 1. DE ÅTTA SKOLORNA I URVALET EFTER URVALSGRUPP.	17
TABELL 2. FRÅGOR SOM UTGÖR INDEX FÖR SYNEN PÅ SKOLTILLSYN.	24
TABELL 5. PSM OCH URVALSGRUPPER I SIFFROR	26
TABELL 6. REGRESSION. EFFEKTER AV TILLSYN PÅ PSM.	30
TABELL 7. REGRESSION. EFFEKTER AV NOTERADE BRISTER FRÅN TILLSYN PÅ PSM.	31
TABELL 8. BESKRIVANDE STATISTIK ÖVER SYN PÅ TILLSYN-INDEX.	32
TABELL 9. REGRESSION. EFFEKTER AV PSM PÅ SYNEN PÅ TILLSYN.	34

1. Inledning

Vad innebär det att bli granskad av staten – hur påverkar det den som granskas? I den här uppsatsen undersöks sambanden mellan offentlig granskning och de granskades drivkrafter att tjäna allmänintresset. Drivkraften bland offentliganställda att tjäna allmänintresset kan förklara varför vissa offentliga verksamheter presterar bättre än andra, vilket forskningen kring det attribut som kommit att beskrivas som ett offentligt etos, eller public service motivation (PSM) utforskar. En definition av denna drivkraft är att det är ett attribut bland i synnerhet offentliganställda som förklarar varför de önskar främja allmänheten genom sina egna handlingar (James L. Perry & Wise, 1990). Rent konkret visar tidigare forskning på hur personer med höga värden av PSM har en högre återhållsamhet i frågor som exempelvis betygsättning och utskrivning av antibiotika, något som innebär samhällsvinster (Lotte Bøgh Andersen, Pallesen, & Salomonsen, 2013; Jensen & Andersen, 2015). Därför är det viktigt att offentliga organisationer lyckas med att fostra eller bibehålla sin personals offentliga etos.

Men hotar förekomsten av statlig granskning undergräva detta etos? Tidigare forskning om PSM menar att det framförallt är långvariga socialiseringsprocesser som påverkar hur starkt detta attribut är hos en individ, medan enstaka händelser antas spela liten roll. Samtidigt pekar forskare inom offentlig granskning på att granskningsaktiviteter kan medföra negativa bieffekter bland de som granskas, bland annat genom processer som avprofessionalisering där de anställda börjar lita mer på regler än sin egna expertis och målförskjutning, där verksamhetens omställning till att bli granskningsbar kan innebära målkonflikter mellan de anställdas offentliga etos och hur verksamheten utformas i realiteten. Ingen tidigare studie har undersökt om dessa samband finns, vilket bidrar till att framställa uppsatsens syfte. Följdfrågan som uppsatsen utforskar är om lärares egna syn på tillsyn har positiva eller negativa samband med deras PSM vilket tidigare studier antyder, detta givet att tillsynen inte uppfattas motarbeta allmänintresset.

Föremål för studien är grundskolelärare i årskurserna 1–6 verksamma bland åtta kommunalt ägda skolor i Göteborgs Stad. Enkäter har genomförts på lärarna och urvalet av skolor har baserats på om och när skolorna fått tillsyn från Skolinspektionen, liksom vad resultaten av denna tillsyn blivit. Av 162 tillfrågade lärare är svarsfrekvensen 57 procent med 92 svarande. Uppsatsen är strukturerad enligt följande: Först presenteras de övergripande frågeställningarna som leder studiens framställning. Därpå följer en forskningsöversikt över

litteraturen om public service motivation och offentlig granskning. Nästföljande del är studiens design, där operationaliseringen av variabler presenteras liksom den valda metoden för genomförandet. Därefter sammanställs och analyseras resultaten genom bland annat korstabeller och regressioner. Studien avslutas med en diskussion och slutsatser.

De övergripande frågeställningarna är:

Påverkar förekomsten av tillsynsaktiviteter lärares offentliga etos?

Påverkar lärares offentliga etos deras syn på tillsyn av skolor?

2. Forskningsöversikt

I studien behandlas två teoretiska fält: Motivation att tjäna allmänintresset å ena sidan och forskningsområdet offentlig granskning å andra. Tillsyn är som tidigare nämnts en typ av offentlig granskning och det är den granskningsaktiviteten som är i fokus för studien. Avsnittet ger en översikt över forskningen inom respektive fält och avslutar med en framställning av de hypoteser som ligger till grund för studien.

2.1 Motivation att tjäna allmänintresset – Public Service Motivation

Med sin bok 'Demokratins väktare' har Lennart Lindquist skapat ett normativt begrepp för olika etiska aspekter på vad det innebär att vara ämbetsman i det offentliga Sverige som beskrivs som ett offentligt etos. Det här etoset definierar han på följande sätt:

”Med vårt offentliga etos avser jag de fundamentala föreställningarna om hur vårt samhälle bör styras. Det omfattar verklighetsuppfattningar, värden och idéer om på vilket sätt värdena ska kunna tillgodoses” (Lundquist, 1998, s. 53).

Motivation som går bortom rena vinstintressen kan ses som en komponent i det samlingsbegrepp som offentligt etos utgör. Det menar bland annat Pratchett och Wingfield (1996) som lyfter motivation bland offentliganställda tillsammans med fyra andra dimensioner i vad som summeras till ”the public service ethos”. Idén om ett offentligt etos går väl ihop med det presenterade Public Service Motivation-attributet, något som kan illustreras

med faktumet att forskning som behandlat public ethos och liknande terminologi i flera fall mynnat ut i det som idag benämns som Public Service Motivation (Moynihan & Pandey, 2007). I svensk kontext har Lundquist (1998) minskat avståndet mellan begreppen genom dennes så kallade *Aristoteles-perspektiv* som går ut på att medborgaren som styr i sin tur är styrd och kan hålla sina egna egoistiska intressen tillbaka till förmån för allmänintresset.

Alla tjänstemän har att ta ställning till, eller än mer genom sitt yrke förkroppsligar, ett offentligt etos där tjänstemannarollen upplyfts till ett högre syfte. Det högre syftet är synonymt med att bidra till samhällets bästa, att se till kollektivets behov snarare än individers. Det finns mycket skrivet i det här ämnet som rör hur en medborgare, eller ämbetsman för den delen, bör vara. Emellertid behöver offentligt etos, i egenskap av abstrakt konstruktion någonting mer konkret och mätbart för att kunna användas i en studie som vill undersöka olika samband mellan detta något som anspelar på det offentliga etoset och faktorer som antas kunna påverka det. För detta syfte lämpar sig PSM-konstruktionen väl.

PSM betraktas som ett attribut som medför att en person svarar på motiv som grundar sig i offentlig tjänstgöring och har visat sig ha positiva effekter på hur organisationer och den enskilde individen presterar (G. a Brewer, Selden, & Facer II, 2000; Taylor & Taylor, 2011; Vandenabeele, Brewer, & Ritz, 2014). Medan konstruktionen PSM inte explicit förekommer i svensk forskning, har det i sin nuvarande titulering forskats på vid andra platser sedan i början av 1990-talet då Perry & Wise myntade terminologin i sin artikel ”The Motivational Bases of Public Service” (1990). Idag behandlar närmare 350 vetenskapliga artiklar och böcker PSM (Ritz, Brewer, & Neumann, 2016; Vandenabeele, 2007).

PSM har kommit att bli en teori om hur och varför vissa offentliga organisationer och dess anställda är effektiva och motiverade i sitt arbete. Inledningsvis framförallt till varför vissa individer är mer motiverade av offentlig tjänstgöring än andra som Perry & Wise (1990) forskat mycket om, men med tiden har attributet breddats till att inkludera bland annat varför offentliga organisationer kan prestera bra trots avsaknaden till yttre motivationsfaktorer som möjlighet till höga löner och materiellt självförverkligande (Cheng, 2015; James L. Perry & Hondeghem, 2008). Mekanismen går ut på att individer som har det här attributet förväntas lägga mer kraft och energi på sin tjänsteutövning eftersom de vill främja andra och samhället i stort (Lotte Bøgh Andersen, Heinesen, & Pedersen, 2012). Studier visar också att individer

med hög PSM tar parti för samhällsintresset i situationer där konflikt mellan att gynna en individ och att gynna allmänheten föreligger (Jensen & Andersen, 2015).

En väsentlig del i urskiljandet av PSM mot andra former av forskning om motivation och drivkrafter är kopplingen till den offentliga tjänstgöringen. Teorin bakom konstruktionen är att det finns ett slags speciellt kall i den här typen av arbete som förklarar varför offentliganställda kan ha lika höga, eller högre motivationsnivåer i sitt arbete än de som arbetar i privat sektor, eller åtminstone vara likvärdigt nöjda med sin offentliga anställning. Bland gjord forskning finns det belägg för att det är en särskild typ av människor som lockas till offentlig sektor till att börja med, som har värderingar och annan karaktäristik mer i linje med högre nivåer av PSM än personer som dras till privat sektor. Nästan alla studier som genomförts är därför utförda i en kontext av offentlig sektor. Tre fjärdedelar av de empiriska studierna använder sig av data från offentlig sektor. Det förekommer även några studier av icke vinstdrivande/ideella organisationer samt ett fåtal med fokus på privat sektor (Pffifner, 1999; Ritz m.fl., 2016).

2.1.1 Varför PSM är viktigt och vad det påverkar

Som nämnts ses PSM idag som ett nyckelområde för flera forskare inom offentlig förvaltning eftersom attributet både antas och har visat sig ha stor bäring på väsentliga faktorer som påverkar samhällets och statens funktion. Brewer, Selden och Facer (2000) omnämner PSM som viktigt inte enbart för motivationen, men även för produktivitet, management-praktik, ansvarsutkrävande och tillit till staten och offentligheten. Ett stort antal konkreta exempel på sannolika effekter av PSM kan radas upp. En för skolområdet relevant studie, gjord på lärare och lektorer, visar att skolor som har lärare med hög PSM får bättre verksamhetsresultat än skolor med lägre PSM bland de anställda (Lotte Bøgh Andersen m.fl., 2012). Samtidigt visar det sig att betygsättningen är mer återhållsam bland universitetslektorer med hög PSM, ett tecken på att de prioriterar allmänintresset över sin relation med den enskilde studenten, vilket är goda nyheter för pedagogiska institutioner med hög PSM bland personalen (Lotte Bøgh Andersen m.fl., 2013).

Ingen studie har fram till idag undersökt förhållandet mellan PSM och granskningsaktiviteter, men det finns forskning som ger vissa förningar om hur sambanden kan se ut. Dels finns studier där relationen till visseblåsning fastställs, dels har ett antal forskare ägnat sig åt att se hur PSM påverkar individer som anser sig vara utsatta för uppfattad överreglering. Närmare

offentlig granskning än så kommer inte litteraturen i dagsläget, men det finns flera anledningar att se till vad dessa studier kommit fram till eftersom de i viss mån kopplar till organisatoriskt beteende och regler som påverkar deras arbetssituation.

Brewer med flera (1998) visar i deras studie om visseblåsning att visseblåsare tenderar vara hängivna allmänintresset i motsats till vad många tidigare trott och framförallt att det finns starka samband mellan PSM-attributet och visseblåsande. Det här stärker bilden av att anställda med ett starkt offentligt etos tenderar ta personliga risker för att skydda allmänintresset och att de inte är, för att ta en engelsk term, ”in it for the money”. Så långt torde det vara okontroversiellt att påstå att individer med starka PSM-attribut stärker den organisation de arbetar i, och gör den mer benägen att uppmärksamma och åtgärda felaktigheter. Men medan de här individerna är en stor tillgång visar andra studier på att den här tillgången kan vändas emot dem själva eller mot deras egna arbetsgivare, som i fallet med uppfattad överreglering (eng: red-tape):

“Individuals strongly motivated to perform public service are a huge asset, but they may be difficult to manage if they believe the public service mission is being compromised. Such individuals feel a primary responsibility to the people they serve and to the nation, and a lesser responsibility to public managers and policymakers “ (G. a Brewer m.fl., 2000, s. 261)

På samma spår undersöker Quratulain och Karim Khan (2013) i sin studie med offentliganställda om PSM bidrar till att förbättra eller förvärra de oavsiktliga, negativa effekterna som kommer ur en uppfattad överreglering av verksamheten. Intressant nog finner de att höga nivåer av PSM verkar förvärrar dessa effekter. Den här upptäckten går stick i stäv med den tidigare rådande uppfattningen bland andra forskare att anställda med högre nivåer av PSM vidhåller sina åtaganden med hög motivation trots en upplevd överreglering (G. A. Brewer m.fl., 1998). Liknande resultat uppvisas på andra håll – att PSM förstärker de negativa effekterna av uppfattad överreglering (Giauque, Ritz, Varone, & Anderfuhren-Biget, 2012).

Från forskningen om PSM's relation till visseblåsning och överreglering väntar vi oss att individer med höga nivåer av PSM har en positiv syn på tillsynen givet att denna uppfattas som en aktivitet som bidrar till att främja allmänintresset. Om tillsynen tvärtom ses som hindrande i arbetet skulle det kunna leda till negativa samband mellan PSM och synen på tillsyn.

2.1.2 Faktorer som påverkar PSM

Vad som föranleder eller påverkar PSM är i på många sätt fortfarande en teoretisk och omdebatterad fråga bland akademiker på området. Den förklaring som vunnit mest mark är att PSM framförallt är en socialiserad identitet som skapas i en rad olika institutionella kontexter (Vandenabeele m.fl., 2014). I de processer som äger rum överförs institutionella värden till individens medlemsidentitet vilket skapar public service motivation, eller offentligt etos. De institutionella kontexterna antas röra sig om sådant som familjebakgrund, arbetserfarenheter och ideellt arbete (L. B. Andersen, Jorgensen, Kjeldsen, Pedersen, & Vrangbaek, 2013; James L. Perry, 1997). Särskilt arbetserfarenhet i offentlig sektor, kulturell hemvist och medborgarskap har visat samband med PSM (Vandenabeele m.fl., 2014).

Andra handfasta faktorer som utbildningsnivå och professionellt medlemskap har positiva samband till PSM (Moynihan & Pandey, 2007; James L. Perry, 1997). De 88 studier som fram till 2016 gjorts på ämnet pekar ut fler faktorer, däribland kön, ålder, utbildningsnivå, position i organisationen, arbetsplats, socialt kapital och arbetets svårighetsnivå (Vandenabeele m.fl., 2014). Vi vet från den här forskningen att mängden tid en person arbetat i en organisation inte verkar påverka PSM-nivåer, men att socialiseringsaktiviteter i organisationen kan göra det (Ritz m.fl., 2016). Politisk positionering har också förklaringskraft: Liberaler i USA uppvisar högre nivåer av PSM (James L. Perry, 1997).

2.1.3 Perspektiv på PSM

En viktig aspekt att bära med sig om PSM är att konstruktionen är skapad i USA i en amerikansk kontext och av amerikanska forskare. Eftersom PSM är ett väldefinierat attribut som bygger på en mer eller mindre standardiserad mätmetod är det därför mycket möjligt att validiteten påverkas negativt när en sådan studie översätts till en svensk kontext. Det går inte att ta för givet att de frågor som ställts upp för att uppskatta varje PSM-dimension enkelt kan översättas till svenska och uppnå samma ändamålsenlighet som i en amerikansk kontext. I vissa studier har exempelvis begreppet patriotism använts för att uppskatta PSM, ett ord som inte per definition har samma innebörd i Sverige som i USA. Det är allmänt vedertaget att värderingar och synen på samhället och staten skiljer sig åt mellan länder, något som Norris (2003) är inne på och kopplar till viss problematik i att mäta PSM utanför USA. Sverige är enligt World Value Survey ("WVS Database", 2017) något av ett extremland när det kommer till värderingar som rör individens självförverkligande och samhällets sekularisering. På

samma gång går det att argumentera för att Sveriges och USA:s politiska nutid och historia, liksom attityder till desamma skiljer sig markant. Implikationen blir att operationaliseringen av PSM i en svensk kontext bör göras varsamt och därmed att översättningen till svenska av frågorna behöver lyckas med att fånga så liknande aspekter på PSM som möjligt.

En annan komplikation i studiet av PSM är att det förefaller finnas en risk att frågorna som konstruerar PSM är så socialt attraktiva attribut att respondenter överskattar sitt egna förhållande till dem (eng: social desirability bias). Det här framkommer av Seung Hyun & Sangmooks (2013; 2012) experimentella studier bland koreaner. De finner där bland annat att personer i åldrarna 40–50 är mer påverkade i sina svar av social eftersträvandehet, liksom att personer med en mastersutbildning är långt mer sannolika att svara det som är socialt önskvärt jämfört med dem som har enbart gymnasieutbildning. Att PSM är ett socialt attraktivt attribut kan med andra ord komma i vägen för sanningsenligheten i forskningens resultat.

En annan förekommande kritik av PSM-forskningen är att den i hög grad är beroende av tvärsnittsstudier. Det innebär att empirin är samlad från enstaka tillfällen och inte följs upp för att bilda en tidsserie. Problemet med tvärsnittsstudier är att de inte ger konkreta belägg för kausala effekter, det är svårt att härleda dels effekterna bakom PSM, dels effekterna PSM antas producera. 19 studier har däremot använt longitudinell design och därmed haft möjligheten att undersöka kausala effekter (L. B. Andersen, Pallesen, & Holm Pedersen, 2011; Taylor & Westover, 2011). Vidare var det länge en bristvara med mer objektiva metoder för att uppskatta PSM's faktiska effekter på resultat eftersom dessa bedömts utifrån de tillfrågades egna erfarenheter istället för att titta på verksamhetens eller individens resultat utifrån en skala denne inte själv bedömer. Det här har på senare tid i flera fall åstadkommit mer objektivt genom att använda indikatorer för prestation istället för subjektiva uppskattningar från respondenterna själva (Bellé, 2013).

2.2 Offentlig granskning

I Sverige har idén om att utvärdera offentlig sektor funnits länge, men den började omsättas i stor skala först från 1990-talet och framåt. Politikern och nationalekonomen Gunnar Myrdal efterfrågade redan på 1930-talet utvärderingar, eller effektbedömningar av de politiska reformer som var i omlopp. (Lindgren, 2014, s. 25). Dagens offentliga granskning ser givetvis långt annorlunda ut än de utredningar Gunnar Myrdal efterfrågade på 1930-talet. Ny teknologi

och nya styrformer av offentlig sektor har bidragit till en framväxt av granskning som saknar historiskt motstycke. Den brittiske professorn i redovisning Michael Power (1997) beskriver i sin bok *The Audit Society* hur granskningen växt fram genom en nyuppkommen efterfrågan av utvärdering av offentligt finansierad verksamhet.

Forskare inom offentlig granskning pekar på att granskningsaktiviteter, tillsyn inkluderat, kan ha oavsedda sociala och organisatoriska effekter. Detta bland annat i form av att anställda professionella som blir tillsynade riskerar att genomgå en process av avprofessionalisering. Individen börjar då lita mindre på sig själv och sin egen kompetens än på det övergripande regelverk som reglerar yrkesutövandet, vilket leder till en mindre effektiv och mindre ändamålsenlig verksamhet (Johansson & Karlsson, 2013; Lindgren, 2014; M. Power, 1997). Huruvida denna avprofessionaliserings-tes stämmer i en tillsynskontext är den primära forskningslucka som den här studien siktar in sig på.

Granskning kan ingå i kärnan av vad som idag definierar en demokrati, eftersom den ger medborgare en reell möjlighet att utkräva ansvar av de som genomför offentligt fattade beslut. Den här typen av ansvarsutkrävande kallas för procedurellt ansvarsutkrävande, i vilket mekanismerna inom den offentliga förvaltningen granskas. En klassisk definition på ansvarsutkrävande och demokrati sträcker sig annars inte längre än till möjligheten att välja andra politiska representanter. Det är alltså en breddning av vår syn på möjligheten till ansvarsutkrävande som ägt rum (Johansson & Lindgren, 2013, s. 18).

Lindgren (2014) lyfter upp ett antal exempel på hur granskningssamhället märks av i Sverige. Det första är trenden med att renodla statliga och kommunala förvaltningsmyndigheters funktioner där granskande verksamheter separeras från de andra uppgifterna dessa myndigheter utför. Tillsyn, kontroll och utvärdering tilldelas egna organ. Skolinspektionen bröts till exempel ut från Skolverket och blev en fristående myndighet 2008. Även renodlade utvärderingsmyndigheter har etablerats, vars syfte har varit att möta upp den tilltagande mängd förfrågningar om utvärdering som kommit från regeringsuppdrag. Några exempel på sådana är Trafikanalys, Vårdanalys och Myndigheten för kulturanalys. En annan men närliggande trend är hur tilltron för tillsyn har ökat som förvaltningspolitiskt styrmedel. Flera tillsynsmyndigheter har fått utökade befogenheter att arbeta med sanktioner, vilka i sin tur används för att förändra beteenden, det vill säga i styrmedels-syfte (Statskontoret, 2014).

Den sista trenden Lindgren (2014) nämner som exempel på hur granskningssamhället märks av i Sverige är genom utvärderingens institutionalisering. Effektutredningar och andra verktyg med vilka tillförlitlig kunskap kan inhämtas premieras, medan verksamheter och aktiviteter som inte enkelt översätts till kvantitativa och/eller experimentella metoder lämnas därhän. Statliga riktlinjer byggs upp utifrån dessa effektutredningar och ligger sedan till grund för hur lokala aktörer ska utforma sin verksamhet. Samma sak gäller för implementering, de uppbyggda riktlinjerna kan vara mer eller mindre styrande, mer eller mindre detaljerade.

Att framväxten av granskning varit så stark har att göra med att synen på policyproblem förändrats. Policyproblemens lösningar ska genomlysas och utvärderas noggrant genom mätbara indikatorer och får igenom sådana granskningsprocesser legitimitet (Lindgren 2014 s. 27). På samma gång har maktförhållandena i ansvarsutkrävandet förändrats. Tidigare handlade granskningen mycket om proceduren, till exempel om god redovisningssed och rättssäkerhet, medan ansvarsutkrävandet idag mera ligger på verksamheternas prestationer och resultat.

Dagens granskningsaktiviteter kan indelas i fem kategorier: Revision, utvärdering, tillsyn, ackreditering samt kvalitets- och rankingssystem. De syftar alla till att beskriva och bedöma en verksamhet utifrån antingen dess måluppfyllelse, implementering, regelefterlevnad, effektivitet, resultat eller kvalitet. Dessa olika syften kommer alla in i de senare leden av policyprocessen; politikens genomförande och resultat. (Johansson & Lindgren, 2013)

Resultat är vad en verksamhet har presterat och vilka effekter dessa prestationer lett till. I idealfallet kartläggs vilka kausala effekter verksamhetens prestationer har haft, att det faktiskt är en eller ett antal prestationer som kan knytas till effekten så att det inte är exempelvis omvärldsfaktorer som spelar in, vilka säger lite om verksamhetens prestationer (Funnel & Rogers, 2011). Medan granskningen i sin kärna handlar om resultat av offentlig politik är ett centralt syfte med den att återkoppla till kontrollorganet för formulering av ny policy, nya initiativ och planer för beslutsfattande (Lindgren, 2014).

2.2.1 Avprofessionalisering

En process som är särskilt relevant för studien är den så kallade avprofessionaliseringstesen. Den går ut på att professionella yrkesutövare börjar luta sig mer åt regelverk istället för mot sin egna expertis som ett led av intensifierad granskning. Maktrelationerna i en organisation

förändras av extern granskning och det blir en tydligare uppdelning mellan de som organiserar det interna arbetet med granskningar (t.ex. administratörer) och de som verkar i kärnverksamheten (t.ex. lärare). Professionen måste anpassa sitt eget arbete till granskarens kriterier och krav och kringskärs genom detta i sitt yrkesutövande. Det blir svårare för professionen att använda sin expertis och erfarenhet eftersom den inte helt kan situationsanpassa sitt arbete utan måste förhålla sig till externa krav. Den här processen stöds även i studier av Kahneman (2011) som visar just att tjänstemän som blir föremål för granskning i högre grad tenderar luta sig mot byråkratiska regelverk istället för att lita på sina egna professionella bedömningar. Att lita på sig själv i en granskad miljö kan vara riskfyllt, oavsett hur kunnig och erfaren en är. Omsatt till en kontext med tillsyn finns det anledning att tro att tillsyn kan ha en avprofessionaliserande inverkan på de tillsynade, något som beror på om den upplevs som mer kontrollerande än främjande av de tillsynade.

En annan inte oviktig farhåga är att granskningen inte bara riskerar inskränka på det professionella omdömet, utan även det moraliska som Power (2003) antyder. Det här i bemärkelsen av att moraliska överväganden och beslut kräver en viss grad av autonomi eller handlingsutrymme för den enskilde yrkesutövaren. I de fall där granskningen upplevs inskränka på autonomin i samband där moraliska överväganden behöver göras ökar risken för att besluten blir sämre och med det också att målpuppfyllelsen haltar. En överhängande risk med fall där gransknings-aktiviteterna uppfattas som inskränkande av de som granskas är att det uppstår en rädsla för att göra fel och att verksamheten får ökad stelhet, tröghet och formalism.

I kapitlets inledande del om public service motivation lyftes professionellt medlemskap och professionell identitet som en sannolikt mycket viktig faktor i att determinera en persons PSM-nivåer. Därför är just avprofessionaliseringstesen intressant för den här studien, då den utgör en bro mellan de två olika teoriområdena.

2.2.2 Målförskjutning

En annan av Powers (1997) teser är att de som granskas tenderar att anpassa sin verksamhet för att göra den granskningsbar för att på så sätt möjliggöra högre betyg på de kriterier som ställs av den part som granskar. En risk med en sådan utveckling är att den granskade organisationen genomgår målförskjutningar i det att den delen av verksamheten som är lättare att kvantifiera växer fram på bekostnad av mer svårbedömda verksamhetsområden som i mät-

sammanhang är kvalitativa. Målförskjutningen sker i att aktiviteter som är mer kvalitativa och svårare att mäta till sin natur, men också i högsta grad betydelsefulla för måluppfyllelsen nedprioriteras till förmån för det som är mätbart (Johansson & Karlsson, 2013, s. 35). Omsatt till studien kan det finnas fog för att tolka målförskjutningens effekter motsvarande de om överreglering inom PSM-litteraturen. Målförskjutningen innebär i praktiken sannolikt att verksamheten av de anställda upplevs göra felprioriteringar som en konsekvens av de utifrån pådyvlade mätkriterierna, vilka i sin tur inte sällan härrör från stat eller kommun. Effekterna av de två fenomenen uppfattad överreglering och målförskjutning antas därför bära på vissa likheter.

2.2.3 Tillsyn

Tillsyn definieras som en systematiskt egen form av granskning sedan 1980-talet. År 2002 fanns det i Sverige 230 tillsynslagar och 380 tillsynsorgan, av vilka 91 var statliga myndigheter på central eller regional nivå (SOU 2002:14, s. 27–30). Utöver dessa statliga och regionala organ utövas tillsyn på kommunal nivå, exempelvis för restaurang- och alkoholverksamhet. Vad som egentligen utskiljer tillsyn från annan form av granskning är att den, enligt Tillsynsutredningens egna ord är en:

"Oberoende och självständig granskning av tillsynsobjekt som syftar till att kontrollera om tillsynsobjektet uppfyller de krav och villkor som följer av lag, EG-förordning eller annan föreskrift [...] samt beslut om åtgärder som syftar till att vid behov åstadkomma rättelse av den objektsansvariga."

(SOU 2004:100 s. 21)

Samtidigt får definitionen ovan ses som en förhoppning från Tillsynsutredningen – en idealbild för hur tillsyn bör vara. Som Power (1997) skriver, är definitioner av granskningsformer idealiserade beskrivningar av ett fenomen. Om en distinktion görs mellan olika typer av tillsyn kan kontrollerade kontra främjande tillsyn framhävas, där den typiskt kontrollerande formen av tillsyn har mer polisära befogenheter med exempelvis sanktioner och mer rena främjande former av tillsyn har mer rådgivande befogenheter (Johansson & Lindgren, 2013). Ur det perspektivet är det tydligt att Tillsynsutredningens definition mest betonar den kontrollerande typen av tillsyn.

Ett annat drag hos tillsyn är att den per definition sker i statlig regi och att den med det inte befinner sig på en marknad till skillnad från exempelvis revision. Utgångspunkten för en

tillsyn är alltid lagar och förordningar; verksamheter synas utifrån hur väl de lever upp till de på förhand uppställda mål och krav som baseras på de lagar och förordningar som gäller för området. Ur ett styrmedelsperspektiv är en förutsättning för tillsyn reglering av verksamheter. Utan regleringar har tillsynen inget att förhålla sig till, till skillnad från andra former av granskning. En annan karaktäristik hos tillsyn är att dess måttstock är bindande i meningen att en verksamhet bryter mot lagen om den inte når upp till den måttstock som ställts. Genom det här har myndigheter som ägnar sig åt tillsyn en i gransknings-sammanhang unik roll vilken i vissa fall ger dem formella befogenheter som att hota om sanktioner och att dra in tillstånd. (Bengtsson & Ek, 2013)

2.2.4 Skolans utvärderingslandskap och Skolinspektionen

Skolans utvärderingslandskap är de styr- och granskningsformer som skolan på något sätt kommer i kontakt med idag och därför samspelar med. Inom skolväsendet finns flera nivåer av utvärderingssystem, där vissa befinner sig på elev-nivå (betyg och nationella prov), andra på skolnivå (systematiskt kvalitetsarbete, tillsyn och kvalitetsgranskning, kommunal tillsyn och revision samt lokala uppföljnings och utvärderingssystem. På systemnivå finns en rad former för utvärdering, däribland nationell statistik om skolan, analyser och utvärderingar av Skolverket, öppna jämförelser från SKL och medborgarundersökningar av SCB. Skolväsendet kommer i kontakt med en rad utvärderingsformer i på olika nivåer, även om just Skolinspektionens tillsyn är den som starkast associeras med skolans utvärderingslandskap. En rad lagar och regler sätter villkoren för skolverksamhet idag: Speciallagar som skollagen, skolförordningen och läroplanerna liksom generella lagar som kommunallagen. Vid sidan om dessa lagar skapas också förutsättningarna för skolverksamheten genom andra statliga styrmedel som lärarutbildning och rektorsutbildning liksom beslut om bland annat betygsskalor. (Lindgren, 2014, s. 39, 42)

Skolinspektionen kom till som en ny myndighet 2008 då inspektionsuppdraget bröts ut från Skolverket för att stärka förmågan att granska skolverksamheten som ett led i viljan att renodla myndighetsstrukturen inom skolväsendet. Dåvarande struktur ansågs vara allt för splittrad med gränsdragningsproblem och dubbelarbete som konsekvens (SOU, 2007:79). Under 1900-talet har som bekant skolväsendet genomgått stora förändringar, inte minst genom sammanförandet av folkskolan och realskolan 1950 till en 9-årig skola. Inspektionen av skolväsendet har därmed förändrats för att motsvara nya skolformer och ambitionshöjningar. Den är idag en av tre statliga myndigheter med uppgift att på ett eller

flera sätt öka skolans kvalitet och måluppfyllelse, de två andra är Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten (Lindgren, 2014 s. 39).

Skolinspektionen ansvarar för kvalitetsgranskning och tillsyn av skolväsendet. Dels sker en regelbunden tillsyn av all skolverksamhet och föreskrifter för densamma, dels sker prioriterad tillsyn där alla skolor som omfattas blir direkt granskade av Skolinspektionen genom ett besök. Den vanliga regelbundna tillsynen sker framförallt med huvudmännen för skolan, d.v.s. kommuner, eller stadsdelsförvaltningar som i Göteborgs fall (SOU, 2007:101).

För den här studien är den prioriterade tillsynen utvald som den tillsynsform som bäst kan fånga upp eventuella sociala och organisatoriska effekter av granskning. Prioriterad tillsyn sker således genom att Skolinspektionen genomför skolbesök på varje granskad skola och därför har kontakt med lärare ute i verksamheterna. Den prioriterade tillsynen, som ingår i benämningen regelbunden tillsyn, genomförs på ungefär 20 procent av de kommunala grund- och gymnasieskolorna. Skolorna som får prioriterad tillsyn är utvalda av Skolinspektionen på basis av att de sannolikt har störst behov av tillsyn. Syftet är att kunna bilda sig en bättre uppfattning om verksamheten och för att bättre kunna följa upp tillsynen. De resterande cirka 80 procent av de kommunala grund- och gymnasieskolorna granskas indirekt av Skolinspektionen genom deras tillsyn av huvudmännen. (Skolinspektionen, 2017)

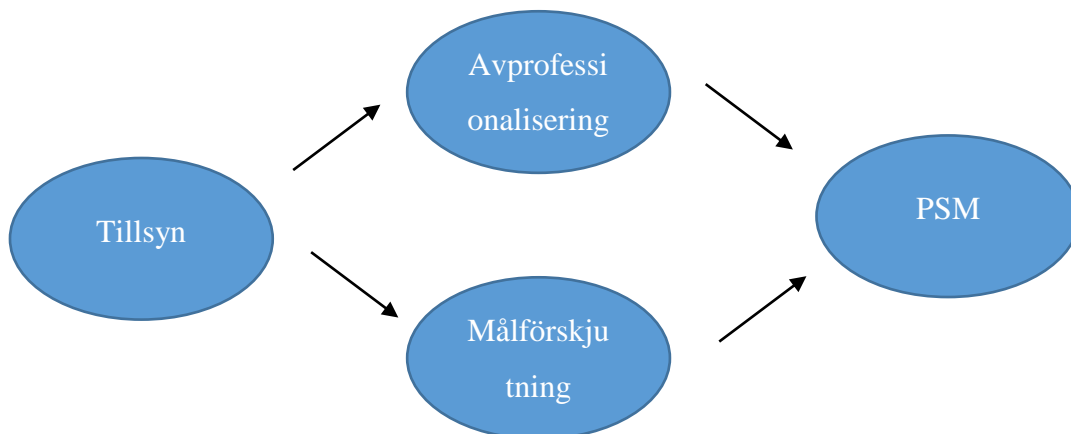
2.2.5 Perspektiv på offentlig granskning

Hypoteserna som ligger till grund för den här studien baseras på antaganden om negativa effekter av offentlig granskning. "Gransknings samhället" som term har vidare en negativ konnotation. Studien bör dock inte uppfattas som en kritik mot granskningen som fenomen, utan den undersöker särskilda aspekter av granskning i ljuset av PSM-attributet. Varken mer eller mindre. En möjlighet med granskning är att den ur ett verksamhetsperspektiv gör att verksamheter kan bedrivas mer effektivt genom att den bland annat leder till ökad transparens, ökat förtroende och ökat lärande för de verksamheter som omfattas (Johansson & Karlsson, 2013). Häri finns också syfte med granskning som styrmedel – nämligen ökad transparens. Den kan i sin tur ge en större insyn i de delar av verksamheten som fungerar bra och mindre bra och den här insynen ger i sin tur förtroende. Förtroende har i nästa led positiva effekter på verksamhetens sätt att fungera, vilket bl.a. Putnam (2007) och Rothstein (2013) visat på i sin forskning om vikten samhällelig tillit för statens funktion.

2.3 Forskningsluckor och hypotesbeskrivning

Den dominerande förklaringen inom PSM-litteraturen om vad som föranleder eller determinerar attributet i fråga är som visat att det är långsiktiga socialiseringsprocesser som äger rum i en rad kontexter. Flera socioekonomiska variabler visar sig också kunna förklara nivån av PSM hos en individ. Hur sporadiska aktiviteter såsom tillsyn kan påverka PSM är dock fram till idag outforskat. Bland forskningen inom offentlig granskning finner vi emellertid antaganden om att granskningsaktiviteter sannolikt har vissa bieffekter i form av avprofessionalisering och målförskjutning vilken i sin tur antas ha en påverkan på den tillsynades PSM, något som illustreras i figur 1. Därmed läggs grunden till ett av studiens syften; att undersöka om det finns bieffekter av granskning i form av samband med tillsynade personers PSM.

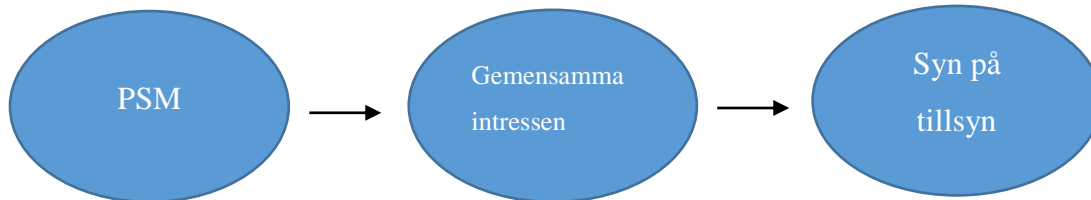
Figur 1. Hur tillsyn genom avprofessionalisering och målförskjutning antas påverka PSM.

Den andra identifierade forskningsluckan i som utforskas i studien är den om PSM's effekt på attityd till granskningsaktiviteter. Som vi sett exempel på har visseblåsare i offentliga verksamheter också höga nivåer av PSM. Det sambandet ger förningar om att relationen mellan PSM och granskningsaktiviteter är positivt, givet att tillsynen uppfattas verka för samhällets bästa. Om så är fallet antas personer med högt PSM skatta tillsynen högre än andra. I figur 2 illustreras de antagna sambanden. Samtidigt pekar andra studier om överreglering på att särskilt negativa reaktioner till densamma kan uppstå bland individer med hög PSM, något som föranleder en delvis motsatt slutsats. Utgångspunkten är emellertid att några samband mellan synen på tillsyn och PSM inte är forskade på ännu, medan besläktade

områden som visuellblåsning och överreglering är det. Här finner vi den andra forskningslucka som studien syftar till att utforska.

Figur 2. Hur PSM antas påverka synen på tillsyn, givet en uppfattning om gemensamma intressen.

Mot denna bakgrund kommer följande hypoteser att prövas:

Hypotes H1a: Förekomsten av skoltillsyn korrelerar negativt med lärares PSM.

Hypotes H1b: Sambandet i H2 stärks i fall där tillsynen medfört anmärkningar.

Hypotes H2: Lärare med hög PSM har en mer positiv syn på skoltillsyn.

3. Design

Eftersom de uppställda hypoteserna som prövas baseras på antaganden om samband mellan kategoriska värden (haft tillsyn eller ej) och skal-värden (PSM-nivåer) behöver studiens design uppföras på ett sätt som möjliggör en för sammanhanget adekvat sambandsanalys. Samtidigt är det av samhällliga och vetenskapliga skäl fördelaktigt om resultaten kan leda till slutsatser som går att applicera i andra sammanhang, som alltså går att generalisera. För att uppnå dessa kriterier togs beslutet att genomföra statistisk analys baserad på enkätdata. Med enkäter blir populationen tillräckligt stor för statistisk analys i kontrast till om studien baserat sig på exempelvis intervjuer. Statistiskt mest fördelaktigt vore givetvis nyttjandet av en nationell databas där lärare över hela landet ingår och där frågor som berör tillsyn och PSM ställs. Men eftersom en sådan inte finns är det närmaste steget därifrån att genomföra egna enkäter i en avgränsad och representativ miljö.

Enkäter genomförs med grundskolelärare verksamma vid kommunalt drivna skolor i Göteborgs Stad (N = 92). Urvalet och enkäten ges genomgripande presentationer senare i det här kapitlet. För att få till stånd enkäterna har åtkomst till de tilltänkta respondenterna, lärarna, varit i fokus tidigt i studien¹. För åtkomsten till respondenterna i studien har en rundringning till rektorer gjorts. Rektorererna var initialt svåra att komma i kontakt med, men efter flera försök till även biträdande rektorer och skolornas expeditioner fick åtkomstfrågan sig en fungerande lösning.

Undersökningen av hypoteserna görs med tvärsnittsanalyser där samband mellan förekomsten av tillsyn och nivåer av PSM kontrolleras och där sambanden mellan synen på skoltillsyn och PSM kontrolleras. Med en tvärsnittsstudie menas som Lohr (2010) nämner att den data som används är från en på förhand utsedd population under ett kort tidsintervall, vilket innebär bland annat att eventuella orsakssamband, kausalitet, är svåra att belägga. Likväl lämpar sig metoden för korrelationer.

3.1 Urval

Grundskolelärare inom årskurserna 1–6 är den utvalda populationen i studien. Det här beslutet är tagit på basis av att:

- 1) Lärare är en väldefinierad profession, vilket gör att de antas ha relativt homogena arbetsuppgifter till skillnad från exempelvis yrkesgruppen tjänstemän i kommunala verksamheter
- 2) Lärare finns i stort antal, vilket förbättrar chanserna till att få ett större urval.
- 3) Skolor, vid vilka lärare är verksamma, är ett tydligt granskningsobjekt i den mån att det finns en särskild myndighet som exklusivt granskar skolor (Skolinspektionen). Att det är ett tydligt granskningsobjekt ökar sannolikheten för att lärare direkt eller indirekt exponeras för tillsyn. Därmed blir lärare en önskvärd population att mäta tillsynens samband med.

¹ I det här skeendet här har löpande kontakt med stadsledningskontoret ägt rum. Kontoret har med sin koordinerande roll i kommunen varit mycket behjälplig med data, dokumentation och rådgivning i både urvals- och åtkomstprocessen. För mer information om stadsledningskontoret, se Göteborgs Stad (2017).

Vidare är urvalet begränsat till kommunalt drivna skolor vilket grundas i att motivationen till offentlig tjänstgöring antas vara mer explicit i offentligt ägda och drivna verksamheter (James L. Perry & Wise, 1990). Av stor betydelse är också att Skolinspektionens tillsyn skiljer sig åt mellan kommunala och privata utförare. Att enbart ha med kommunala skolor stärker möjligheten till att kunna generalisera studiens resultat. Det praktiska genomförandet vad gäller kontakt med skolledning och tillgång till lärare underlättas även med en huvudman.

Tolv skolor tillfrågades för genomförande av enkäter på lärare, varav åtta valde att delta. Dessa skolor är uppdelade utifrån följande tre urvalsgrupper:

- 1) Skolor som haft prioriterad tillsyn under 2015/16 och haft tre bristområden eller fler.
- 2) Skolor som haft samma typ av tillsyn men utan påvisade brister.
- 3) Skolor som inte haft denna eller liknande tillsynsbesök sedan 2012, oavsett antalet påvisade brister.

Fyra skolor i varje urvalsgrupp tillfrågades. I grupp 1 valde två skolor att tacka ja, i grupp 2 valde tre skolor att tacka ja och i den sista gruppen med skolor som inte haft tillsynsbesök på länge tackade tre skolor ja.

Tabell 1. De åtta skolorna i urvalet efter urvalsgrupp.

#	Gr. 1, Tillsyn utan noterade brister	Gr. 2, Tillsyn med >3 noterade brister	Gr. 3, Ingen tillsyn på >4 år
1	Bräckeskolan F-6		
2	Flatåsskolan		
3	Klarebergsskolan 4-6		
	Skårsskolan		
4		Johannebergsskolan	
5		Kärraskolan 4-6	
		Lundensskolan	
		Rosendalsskolan	
6			Bjurslättsskolan F-6
7			Gunnestorpsskolan F-6
8			Rambergsskolan
			Lindåsskolan F-9

Kommentar: Genomstrukna skolor önskade ej delta i studien och har strukits från urvalet.

Urvalet fångar skolor som har haft olika erfarenheter med tillsynen från Skolinspektionen. I skolor som haft flera påvisade brister är det sannolikt att tillsynen i sig delgivits större uppmärksamhet i lärarkåren och att uppmärksammandet av brister påverkat skolverksamheten och hur lärarna utformar den. Hur lärarkåren inom dessa skolor tolkar uppmärksammandet av brister återstår att se, men det är inte en osannolik tanke att den kan sänka lärarnas public service motivation. Skolor som nyligen haft tillsynsbesök och inte påvisats ha några brister kan antas ha reagerat annorlunda i det avseendet, att verksamheten i stort fortsätter som tidigare och att lärarna ges positiv bekräftelse. De verksamheter som däremot inte haft ett tillsynsbesök sedan 2012 eller tidigare utgör en slags kontrollgrupp i studien eftersom den tid som löpt sedan senaste tillsynsbesöket är så länge sedan att lärarnas direkta erfarenhet av den antas vara ringa.

Ett flerstegsurval genomförs med en gallringsprocess i flera steg för att få fram de skolorna som tillfrågats för enkäter. Urvalets utgångspunkt är principen om mest lika-design. Det här innebär att de utvalda skolorna inte bör skilja sig kraftigt i förhållande till varandra. Urvalet blir på det sättet konsekvent och studiens resultat är mer sannolika att kunna generaliseras eftersom urvalet inte utgör ett extremexempel utifrån de parametrar som mest lika-designen är tillämpad genom, vilket i det här fallet är genom provbetygspoäng (Esaiasson, 2012).

Provbetygspoängen är utvunna från de av Skolverket administrerade nationella proven. De nationella proven är ett centralt verktyg för att bedöma elevers prestationer utifrån nationella kriterier. Skillnaden på slutbetyg och provbetygspoäng är att förstnämnda bygger på lärarnas betygsättning, medan sistnämnda sker i direkt samverkan med Skolverket och därmed kan antas vara mer opartisk. Därför har provbetygspoäng valts som ett kriterium för att sortera fram skolor som ligger kring Göteborg Stads snittnivåer. De nationella proven görs i flera ämnen, inte bara svenska, matematik och engelska vilka är de tre som använts i den här processen. Dessa tre speglar emellertid tillräckligt kunskapsnivåerna för att urvalet ska ske på konsekventa och riktiga grunder enligt egen bedömning. De nationella proven genomförs inom olika årsklasser och det är proven för sjätte klass som har använts i det här urvalet (Skolverket, 2017).

Att sjätte klass har använts beror på att dessa skolor dels är fler i antalet jämfört med skolor som har årskurserna 7–9 och att de också förekommit i högre antal i den prioriterade tillsynen från Skolinspektionen. Det är således i regel skolor med årskullar upp till sjätte klass som

finns i urvalet. Oavsett hur många årskurser skolorna har är det dock enbart lärare mellan åk 1–6 som kunnat delta i enkäten.

Inom varje ämne ges mellan 0–20 poäng, 60 poäng är max för de tre ämnena ihop. Göteborg Stads sammanlagda snitt i densamma för 2015/16 är 41,2. Genomsnitts-beräkningen har ägt rum genom att varje skolas sammanlagda poäng har vägts gentemot kommunens snitt. Differensen mellan snittet och skolans poäng har sedan delats i tre för att beräkna differensen utslaget per ämne. Alla skolor som har haft en differens som överstigit 1 har därefter sorterats bort. Som exempel kan tas att en skola med en sammanlagd provbetygs-poäng på 50 behandlas enligt följande: 50 subtraheras med 41,2 varpå differensen blir 8,8 vilket delas med tre som blir 2,93. I detta exempel sorteras skolan bort då den överstiger gränsvärdet på 1.

Att gränsvärdet är 1 innebär att avvägningen mellan ett tillräckligt antal potentiella skolor och upprätthållandet av mest lika-designen kan kombineras. Vid ett lägre värde hade urvalet med fyra skolor i varje kategori inte kunnat upprätthållas, men vid ett högre värde skulle det bli gradvis svårare att hävda att skolornas betyg var nära kommunens genomsnitt.

En annan princip för urvalet har varit skolornas storlekar, att antalet lärare inte understiger 15 stycken. Detta för att det totala antalet svarande ska bli högre och att varje enhets svar ska bli mer pålitligt. Eftersom undersökningen och urvalet rör årskurserna 1–6 har skolor har ett krav för urvalet varit att alla skolor har åk 6. Urvalsprocessen har utifrån de nämnda principerna gått jämnt ut för de två första kategorierna i meningen att det efter att dessa urvalskriterier ställts inte funnits fler än åtta skolor som fått tillsyn under 2015/16, har genomsnittliga betyg enligt sagt mått, har minst 15 lärare, haft antingen noll, tre eller fler bristområden samt en verksamhet som inbegripit åk 6 och varit i kommunal regi i Göteborgs Stad. Dessa principer har således reducerat de 50 skolor som fått tillsyn under 2015/16 till åtta stycken.

För den tredje och sista urvalsgruppen, skolor som inte haft prioriterad tillsyn under 2015/16 och därmed inte sedan tidigast 2012, har urvalsprocessen skiljt sig åt inledningsvis. Först och främst har skolor som haft tillsyn under 2015/16 plockats bort, vilket innebär att kvarvarande urval av skolor inte haft en liknande typ av tillsyn sedan åtminstone 2012. Efter det är det enbart skolor inom de stadsdelar som redan representeras i kategori ett och två som tagits in i urvalet, det här för att i högre grad undvika risken för att analysresultaten styrs av att olika stadsdelar, det vill säga huvudmän, styr sina skolor på olika sätt.

Det är inte otänkbart att stadsdelsförvaltningarna, vilka är huvudmännen för respektive kommunal skola har skillnader i styrningen av sina skolor. Att ha med minst två skolor i varje representerad stadsdel är därför önskvärt utifrån en princip om mest lika-design. Medan det här uppenbarligen är en avvägning mellan reliabilitet i undersökningen och möjligheten att i senare led generalisera resultaten menar jag att studien blir mer robust genom det här. Efter att den tredje urvalsgruppen bestämts har sedan samma principer som för grupp 1 och 2 tillämpats, det vill säga att skolorna ska ha årskurs 6, följa betygsgenomsnittet och ha minst 15 lärare.

3.2. Enkät

En webenkät skapades och genomfördes via den av Göteborgs universitet licensierade mjukvaran Qualtrics. Varje respondent fick en unik länk som kan spåras till varje individ och på så sätt också möjliggjort att skicka ut påminnelser till enbart de som inte svarat, vilket är en av de stora fördelarna med webenkäter. Tre påminnelsemail skickades ut. Användandet av webenkät har inneburit tidsvinster i uppsatsarbetet².

Konstruerandet av enkäten följer flera av de riktlinjer som ställs upp i Trost & Hultåker enkätbok (2016). I formulerandet av enkätfrågor har en mängd aspekter vägts in. Dels har en distinktion gjorts mellan typen av frågor. Den överhängande delen av enkäten består av så kallade attitydfrågor där respondenterna blivit ombedda att uppge sin åsikt om ett påstående eller en fråga i stil med "instämmer helt". Några sakfrågor finns med, däribland frågor om respondentens kön och tid som lärare. För att minimera risken att dessa frågor skulle ha någon inverkan på hur respondenterna svarar så har de placerats längst bak i enkäten.³

Andra aspekter som vägts in är att språkbruket är konsekvent, att flera frågor inte ställs i samma fråga, ett undvikande av långa frågeformuleringar och att ett 'vanligt språk' används⁴.

² Resultaten från webenkäten har kunnat konverteras direkt till SPSS-format och har på så vis underlättat den empiriska analysen.

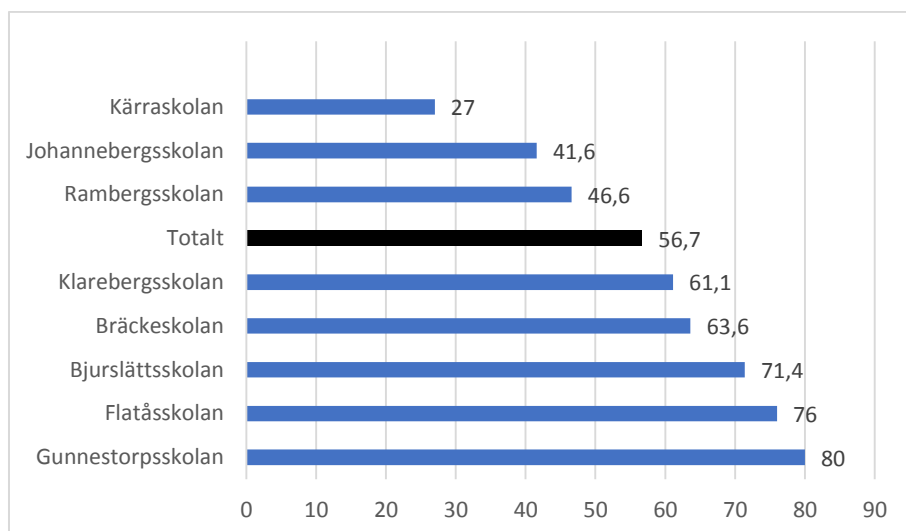
³ Enkäten finns i sin helhet bifogad i appendix 2.

⁴ Hur frågorna ställs har varit en del av de överväganden som gjorts. För att bestämma en respondents ålder ombeds denne att uppge sitt födelsedatum i siffror, snarare än att kryssa i ett alternativ med ett antal åldersgrupperingar. Fördelen med att använda födelsedatumet är att om det i senare led visar sig att några

Allt det här syftar till att svarsfrekvensen ska bli högre och resultaten mer trovärdiga och värdefulla (ibid, s. 75–83). Negationer hanteras också varsamt, men i de mått sätt som används i public service motivation-forskning förekommer de ändå i viss omfattning, varför det också blivit fallet i den här studien. För enkätfrågornas uppsatta ordning kan sägas att PSM-frågorna kommit först för att följas av frågor kring bland annat synen på tillsyn, det här för att undvika att svaren påverkas av de senare frågornas karaktär (J. L. Perry, 1996).

Samtliga 162 grundskolelärare bland de åtta utvalda skolorna tillfrågades att delta i enkäten med 92 svar som resultat, varav 90 kompletta. Den totala svarsfrekvensen är 57%, och som ses i figur 3 skiljer sig svarsfrekvensen stort skolorna emellan.

Figur 3. Procent av de tillfrågade som svarat på enkäten, per skola. Inklusiv totalmätt.

Lärare bland de två skolor som både haft tillsyn och tre eller fler brister i densamma på lägst svarsfrekvens, något som inte förvånar givet att skolorna åläggs jobba aktivt med att åtgärda bristerna vilket kan leda till dels att skolornas ledning är mindre benägen att uppmuntra personalen till ej arbetsrelaterade uppgifter och dels att lärarna i sig har mer arbete på sitt bord att utföra. Att åtgärda brister tar sannolikt extra tid och resurser i anspråk och att Skolinspektionen noterat brister kan även indikera att lärarna upplever sig ha viktigare saker att ta itu med än forskningsenkäter. Samtliga som inte svarat på enkäten har mottagit tre

särskilda ålderskategorier inte alls är relevanta så vet vi det exakta födelsedatumet för att i efterhand kunna anpassa kategorierna utifrån det.

påminnelser över e-mail under en tvåveckorsperiod. Utöver det har lärare kontaktats personligen vid de skolor med lägst svarsfrekvens, det här via telefon i den mån det var möjligt. Vissa omständigheter framkom under telefonsamtalen, däribland att kärraskolan, som har lägst svarsfrekvens, led i sviterna av en influensa som påverkat personalen. Skolan i fråga hade därför färre ordinarie lärare på plats under enkätperioden vilket kan vara en förklaring till den avsevärt lägre svarsfrekvensen. Bland lärare som över telefon kontaktades och som uttryckligen avböjde från att delta i enkäten var den nämnda orsaken tidsbrist.

3.3 Operationalisering

3.3.1 Beroende variabler

Public service motivation är den första beroende variabeln som ska testas i studien. Operationaliseringen av den utgår från tre indikatorer: Medlidande, självupppoffring och hängivelse till allmänintresset, ett upplägg som går igen från tidigare sätt att operationalisera PSM (Lotte Bøgh Andersen, Heinesen, & HolmPedersen, 2014; J. L. Perry, 1996). I många PSM-index ingår även en dimension om synen på politisk beslutsfattande, men i likhet med studien av Andersen (2014) har denna fjärde dimension inte inkluderats i studien. I det här fallet utelämnas dimensionen med hänvisning till att personliga preferenser om politiskt beslutsfattande inte har någon specifik koppling till läraryrket. PSM bildades för och i en amerikansk kontext varför vissa svårigheter med operationalisering är naturligt i översättningen till en europeisk och svensk kontext (James L Perry, Hondeghem, & Wise, 2010). Frågorna som bygger PSM-indexet har översatts från engelska till danska och vidare till svenska. Den danska översättningen är hämtad från Andersen et al (2013, s. 42) vilken i sin tur liksom för den här studien hämtat inspiration till de engelska formuleringarna från Perry (1996) och Vandenabeele (2008)⁵.

De tre indikatorerna företräds i enkätform av fyra eller fem frågor. Totalt används 13 frågor för det resulterande PSM-indexet. Varje av de 13 PSM-frågorna ges svarsalternativ i en ordinalskala om 1–4 och blir vad som brukar benämnas en likertskala⁶ när dessa

⁵ Översättningen av frågorna från engelsk-dansk-svensk kontext finns bifogat i appendix 1.

⁶ Likertskalan innebär att måttenheten bestäms utifrån till exempel påståenden som i den här studien är av en jakande eller nekande karaktär. Det är en användbar skala för attitydmätning och vid konstruktion av index. För vidare läsning om skalan och dess användningsområden rekommenderas Jamieson (2004).

sammanställs. Svartalternativen till frågorna rör sig från ”instämmer helt” som mest stödjande till ett påstående till ”helt motsatt uppfattning”⁷.

För de 13 frågorna har i sin tur ett PSM-index skapats, där maxvärdet är 52 (13 x 4) och minimumvärdet är 13 (13 x 1). Det här innebär att högre siffror i indexet initialt motsvarade högre PSM, men för att förenkla analysen har indexet i sin tur spegelvänts så att högre värden motsvarar högre PSM vilket skapar en större tydlighet. Det PSM-index som återskapas i studien är en sammanslagning av de tre indikatorerna som tillsammans har 13 frågor. Eftersom svarsspannet i varje fråga går mellan 1–4 (från instämmer helt till helt motsatt uppfattning) ger en sammanslagning av de fyra frågorna ett lägsta möjligt värde om 13, vilken innebär att respondenten instämt till fullo i alla 13 frågor. Det högsta möjliga värdet är 52, vilket blir resultatet om en respondent istället svarar att denne har helt motsatt uppfattning till påståendet. Indexet rör sig således mellan 13 och 52. Medan höga nummer i det initiala indexet skulle betyda låg nivå av PSM har indexet reverserats så att låga nummer betyder låg PSM och vice versa. Slutligen har indexet delats med minimumtalet, 13, för att åstadkomma en indexskala som rör sig mellan 1-4 istället för mellan 13-52. I det färdiga indexet motsvarar alltså värdet 4 högsta möjliga PSM och värdet 1 lägsta möjliga.

Det färdiga indexet och dess tre indikatorer har kontrollerats för den interna konsistensen genom ett Cronbach's Alpha-test⁸. Indexet visar ett värde på 0,9 vilket innebär att det har en hög intern konsistens och därför ger en rättvisande summering av de tre indikatorerna. Det här är emellertid inte oväntat, eftersom mätandet av PSM har testats och utformats i tidigare studier för säkerställa intern konsistens (J. L. Perry, 1996). Däremot bekräftar testet att den svenska översättningen av PSM varit framgångsrik i avseendet att den inte skadat indexets interna konsistens. Att det första delmättet inte uppfyller testet avklaras med det faktum att indexet i sin helhet å andra sidan gör det. 1.

Synen på skoltillsyn är den andra beroende variabeln som ska förklaras. Ingen tidigare studie där attityden till tillsyn undersökts har hittats, varför den här studien använder självskapade frågor i enkäten vilka summerats till ett index. Frågorna är noggrant utvalda med syftet att fånga just attityden till tillsyn av skolor. Med det här finns förhoppningen att lyckas ta in

⁷ Samtliga svartalternativ till respektive fråga framgår i presentationen av enkäten i appendix 2.

⁸ Se appendix 3 för en sammanställning av PSM-indexets Cronbach's Alpha-värden

huruvida tillsynen ses som övergripande positiv eller negativ och huruvida den ses som en källa till begränsning eller utveckling för lärarkåren. De fem använda frågorna ses i tabell 2.

Tabell 2. Frågor som utgör index för synen på skoltillsyn.

Fråga 1	Fråga 2	Fråga 3	Fråga 4	Fråga 5
Skolinspektionens tillsyn är mer ett verktyg för förbättring mer än ett verktyg för statlig kontroll	Skolinspektionen fyller en viktig funktion för att upprätthålla kvaliteten i det svenska skolväsendet	Fördelarna med granskning och tillsyn av skolor är större än nackdelarna	När min skola granskas upplever jag att tilliten till oss lärare ifrågasätts (reverserad)	Vetskapen om att den skola jag arbetar på kan bli granskad av Skolinspektionen begränsar mig från att utforma lärandet på det sätt jag tror är bäst (reverserad)

Frågornas sammansättning till ett index klarar Cronbach's Alpha med värdet 0,8. I likhet med PSM är svarsalternativen i en ordinalskala med den enda skillnaden att svarsalternativet ”ingen åsikt” är med i dessa, vilket i sin tur är bortplockat i senare skede så att indexet enbart tar hänsyn till respondenter som tagit ställning i frågorna. Konsekvensen av den här modifieringen är ett bortfall av de 31 respondenter som markerat ”ingen åsikt” i någon av de fem frågorna. N har därmed fallit från 92 till 61 för indexet. Syn på skoltillsyn-indexet rör sig inledningsvis på en skala från 5–20, men har delats med minimumtalet 5 för att få samma skala som med PSM-indexet, 1–4.

3.3.2 Oberoende variabler

Offentlig granskning operationaliseras genom Skolinspektionens regelbundna, prioriterade tillsyn vilken är en granskningsaktivitet där skolor får fysiska besök från myndigheten. Variabeln är operationaliserad utifrån om skolorna haft tillsynsbesök under de senaste två åren och om dessa resulterat i anmärkningar eller inte. Respondenterna är med det indelade i tre urvalsgrupper, vilket redogörs för i början av kapitlet. Data om vilka skolor som fått vilken tillsyn och när är hämtad från Skolinspektionens hemsida. Datan är kontrollerad för genomsnittliga betyg.

3.3.3 Kontrollvariabler

I studien används grundläggande kontrollvariabler, däribland kön, ålder, om personen har lärarlegitimation, om personen är förstelärare, antal år som lärare och antal år som lärare på

aktuell skola bland andra frågor⁹. Även förekomsten av tillsyn, och resultaten från tillsynen är variabel som är relevanta att kontrollera flera av hypoteserna med. Arbetstillfredsställelse är en annan kontrollvariabel som införts i egenskap av att den täcker en dimension av motivation som är direkt kopplad till det dagliga arbetet. Den här indikatorn operationaliseras med fem enkätfrågor. Frågorna är hämtade från SCB's Nöjd-Medarbetar-Index (NMI) där de undersöker en rad arbetsrelaterade indikatorer, varav arbetstillfredsställelse är en av dem (SCB, 2014). De fem frågor som kartlägger arbetstillfredsställelse har i den här studien gjorts om till ett index för arbetstillfredsställelse, med ett Cronbach's Alpha på 0,756.

3.3.4 Validitet och reliabilitet

Ett av målen i studien är att dess genomförande är robust och tillförlitligt, därför följer jag genomgående principerna om att bibehålla hög validitet och reliabilitet. För hög validitet har inte minst i urvalet av respondenter och valet av frågor i enkäten behandlats med varsamhet och med stöd av bl.a. Trost & Hultåkers (2016) guide till att genomföra enkäter. Samtidigt har måttet PSM använts just med hänvisning till dess validitet. Det är ett färdigt index uppbyggt på flertalet frågor som testats otaliga gånger i syftet att de tillsammans ska fungera som en indikator för PSM (J. L. Perry, 1996). Som visat uppfyller även de andra sammanställda frågorna kraven på intern konsistens, något som medverkar till en hög validitet i studien.

4. Empirisk analys

De första analyserna ägnas till att pröva hypotes H1a och H2b, i andra delen prövas hypotes H2. För båda delarna presenteras inledningsvis grundläggande beskrivningar av den data som används för att gradvis gå över i mer komplexa statistiska analyser. Samtliga data är hämtade från den egenutförda enkät som presenterades i förra kapitlet, om inte annat anges.

4.1 Hypotes H1a och H1b

Här prövas om de oberoende variablerna, förekomsten, och resultaten av, skoltillsyn har någon synbar effekt på den beroende variabeln PSM. Först en titt på PSM. Från 89 svarande går att utröna att medelvärdet av PSM hamnar på 3,3 av 4 som är högsta möjliga, något som ses i tabell 3, där också antalet respondenter i varje urvalsgrupp och dess PSM-medelvärde

⁹ Enkäten är bifogad i appendix 2.

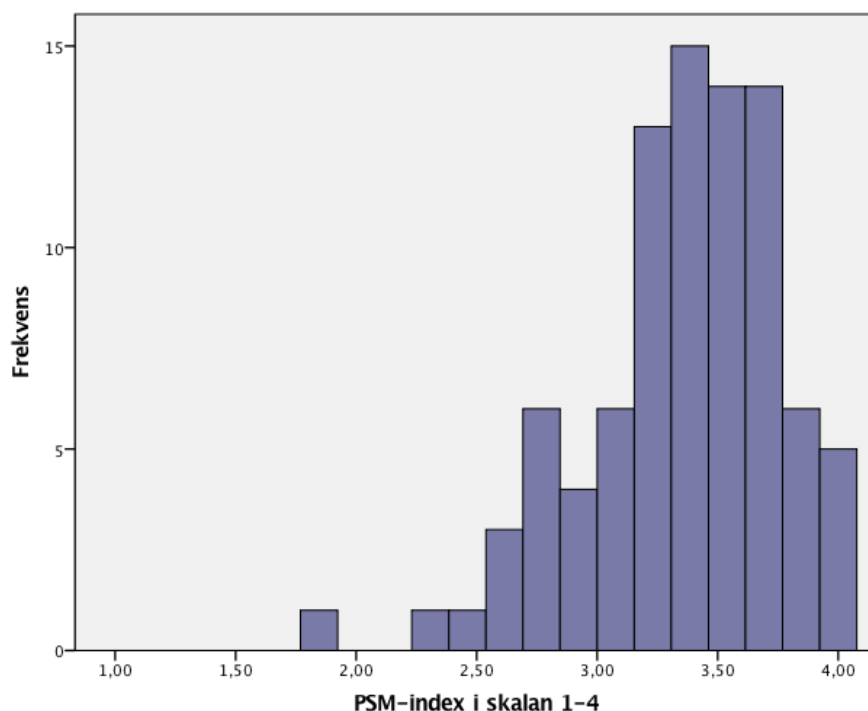
visas. Som vi initialt ser är det små skillnader mellan urvalsgruppernas PSM-värden. Detta analyseras och diskuteras genom prövningen av H1a och H1b som följer.

Tabell 3. PSM och urvalsgrupper i siffror

Variabel	N	Medelvärde	Standard- avvikelse	Min	Max
PSM	89	3,3	,41	1,85	4,00
Grupp 1, tillsyn utan brister	44	3,4	.	.	.
Grupp 2, tillsyn och brister	15	3,2	.	.	.
Grupp 3, ej tillsyn	33	3,3	.	.	.

PSM-värdet har gett höga utslag bland respondenterna. Medelvärdet på 3,3 innebär att snittsvaret på de 13 frågorna som fastställt PSM har varit mer än delvis instämmande i genomsnitt. Som referens: En respondent som svarar ”instämmer delvis” i samtliga frågor ges värdet 3 i skalan. Att indexet är framtungt ses med tydlighet i figur 4.

Figur 4. Spridning av PSM-måttet.

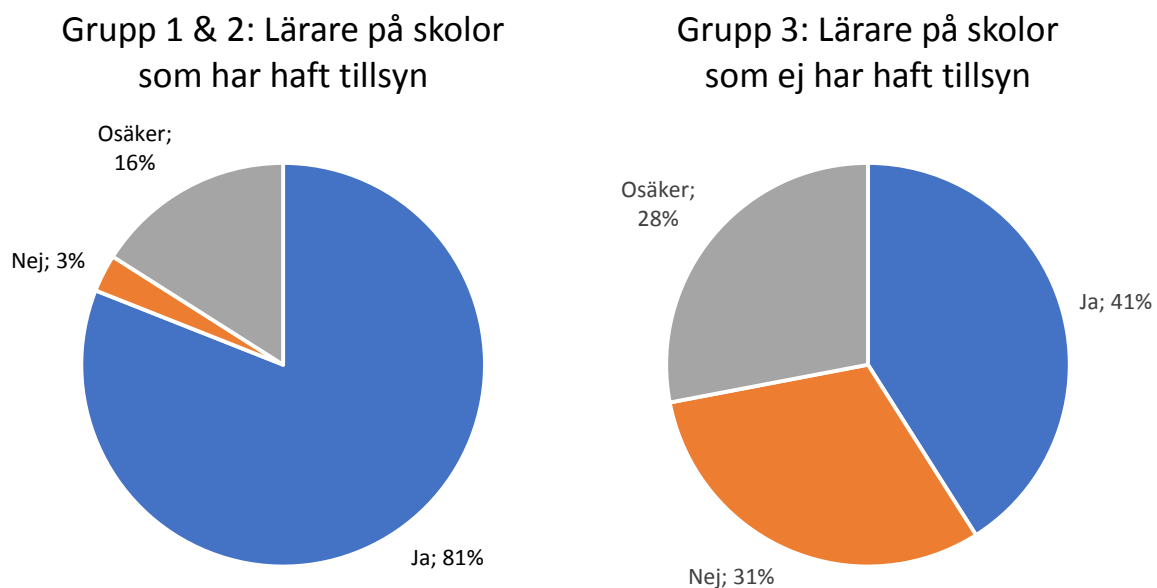
Kommentar: N=89. Lägsta möjliga värde = 1, högsta möjliga värde = 4.

För att undersöka om lärare påverkas av skoltillsyn är det viktigt att fastslå om lärare märker av, eller är medvetna om tillsyn genomförs på den skola de är verksamma på. För att se om så är fallet har jag ställt respondenternas svar på frågan om de haft besök från Skolinspektionen i

relation till facit. Bland skolor som har haft tillsyn är de allra flesta lärare (81 procent) medvetna om det här, medan lärare på skolor som inte har haft någon tillsyn de senaste åren ger en mycket mer tvetydig bild. Så stor andel som 41 procent av lärarna på de tre skolor som inte haft tillsyn svarade ja på frågan om de hade haft besök från Skolinspektionen. Enbart 31 procent i gruppen gav det korrekta svaret, det vill säga att skolan inte hade haft besök från Skolinspektionen.

Den höga siffran skapar initialt misstankar om att Skolinspektionen kan ha besökt skolan i annat ärende och att det är det som driver upp andelen ja-svar. Det har dock kontrollerats via korrespondens med Skolinspektionen region Göteborg att de tre skolorna i fråga inte har haft något besök från myndigheten under de senaste åren. Med de här resultaten följer två slutsatser: Dels verkar utförd tillsyn märkas av, hela 81 procent av lärare på skolor som granskas uppgav att de haft besök av Skolinspektionen. Det här ger stöd till valet av studieobjekt utifrån aspekten om att granskningsformen ska märkas av utav de som granskas, vilket är fallet. Å andra sidan verkar det ha uppstått förvirring bland lärare på skolor som inte haft tillsyn, de visade på stor osäkerhet på frågan om de hade haft Skolinspektionen på besök eller ej. Förklaringen till förvirringen kommer inte kunna fastställas, men det går att spekulera i om andra granskningsorgan eller revision varit i kontakt med skolornas personal och om dessa misstagits för att vara Skolinspektionen. Eller att sättet som frågan är ställd på upplevs som vinklad, och att respondenterna tog det säkra före det osäkra och svarade ja. Närmare dubbelt så stor andel i grupp 3 svarade dessutom att de var osäkra på svaret.

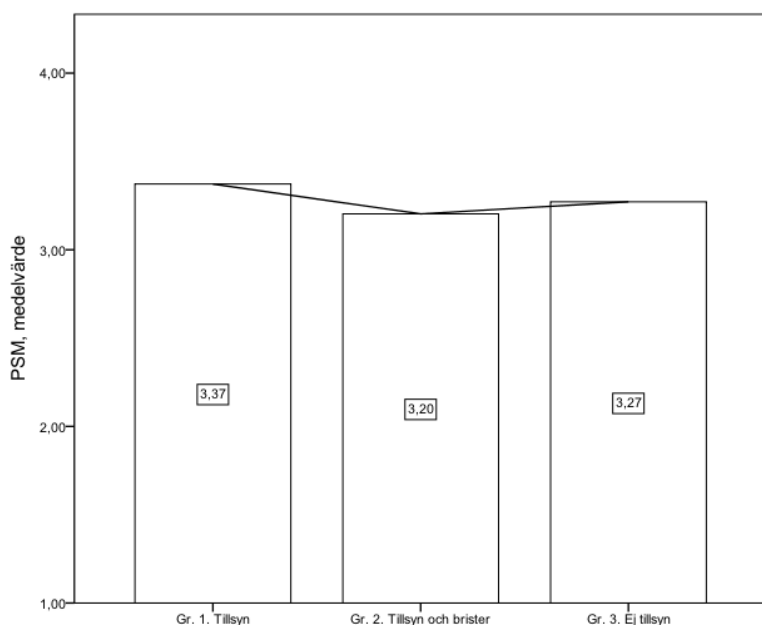
Figur 5. Svaren på frågan: "Har din skola haft besök från Skolinspektionen någon gång under de senaste tre åren?"

Kommentar: Grupp 1 och 2: N=58. Grupp 3: N=32

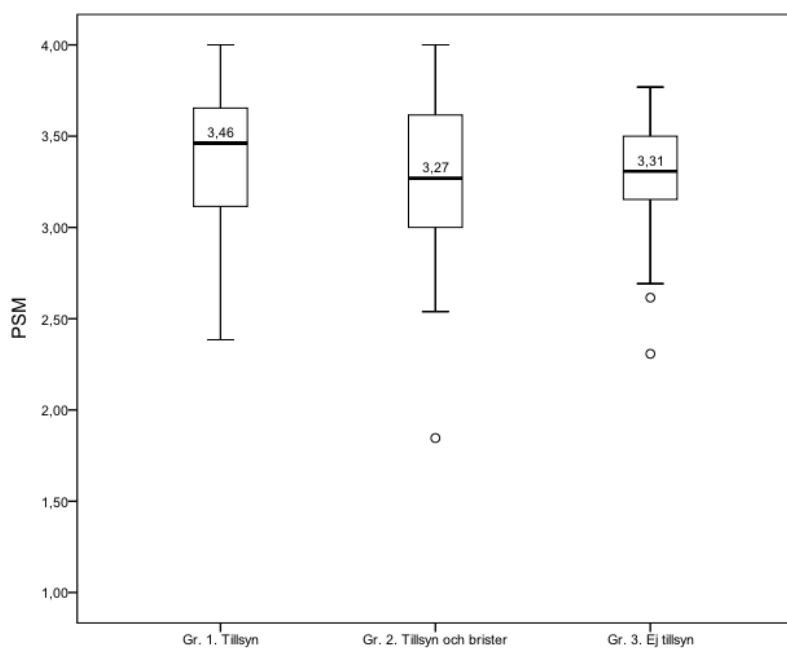
PSM i respektive urvalsgrupp har kartlagts med följande resultat: Högst PSM har lärare bland de skolor som haft tillsyn utan noterade brister, lägst har lärare verksamma på skolor som haft tillsyn med noterade brister och något högre än det har lärare på skolor som inte haft tillsyn nyligen. Som demonstreras i figur 6 är dock skillnaderna sammantaget mycket små mellan de olika gruppernas PSM-nivåer. Mellan den högsta och lägsta gruppen skiljer 0,17 punkter i en skala som går mellan 1–4. Omsatt till en 10-gradig skala skulle värdet i grupp 1 motsvara 8,43 och i grupp 2 värdet 8,00.

Figur 6. PSM per urvalsgrupp, medelvärde.

Det mönster som syns i figur 6 återkommer i figur 7 där spridningen illustreras. Medianen rör sig mellan 3,27 och 3,46 och skiljer sig som mest åt med 0,19 punkter. Som ses är spridningen också stor i grupp 1 och 2 men märkbart mindre i grupp 3. Det här fyndet indikerar antingen att tillsynsaktiviteten har en påverkan på lärarnas PSM, men att dess effekt är oförutsebar vilket ses i spridningen, eller att de skolor som valts ut för tillsyn har en mer, ur PSM-heterogen lärarkår.

Figur 7. PSM per urvalsgrupp, medianvärde och spridning.

Eftersom både grupp 1 och 2, till skillnad från 3, valts ut för prioriterad tillsyn av Skolinspektionen och att urvalet görs på grund av farhågor och inte slumpen, så går det att tänka sig att de utvalda skolorna haft vissa erkända problem med verksamheten. I en verksamhet som tyngs av problem och/eller förändring är det också sannolikt att vissa lärare får ökad PSM medan andra får mindre, i någon mån att lärarkåren i kritiska skeden antingen tappat mod eller känner ny entusiasm inför utmaningarna framför dem.

Prövningarna av hypotes 1a och 1b visar på komplexa resultat. En regressionsanalys genomförs för att se om de initiala fynden håller i sig och bekräftas. I analysen för hypotes 1a visar det sig att förekomsten av tillsyn inte har en signifikant effekt på PSM. Den icke-signifikanta b-koefficienten ger en positiv korrelation mellan tillsyn och PSM, alltså att tillsyn korrelerar med PSM. Men eftersom fynden för hypotes 1a inte är signifikanta blir resultatet att hypotesen avslås. Det signifikanta resultat som däremot uppvisas är att antalet år som lärare har en negativ effekt på PSM.

Tabell 4. Regression. Effekter av tillsyn på PSM. Beroende variabel: PSM.

	Modell 1. PSM	Modell 2. PSM och fem fler variabler
Tillsyn	,081 (,088)	,078 (,090)
Kön	-	,004 (,115)
Förstelärare	-	-,020 (,118)
År som lärare	-	-,101* (,050)
Ålder	-	-,009 (,006)
Arbetsstillfredsställelse	-	,029 (,020)
Konstant	3,287*** (,070)	2,839*** (,514)
N	81	81
R ² (justerat)	-,002	,019

Ostandardiserade b-koefficienter, standardfel inom parenteser.

*** = $p < .001$ * = $p < .05$

För hypotes 1b undersöker vi om PSM-nivåerna skiljer sig bland lärare på skolor som haft noterade brister från tillsynen jämfört med lärare på skolor som inte haft det. Vi finner en viss negativ effekt på PSM när respondenten är verksam på en skola som haft noterade brister från sin tillsyn, dock är resultaten som väntat inte signifikanta. När fler variabler stärks b-koefficienten något, men är fortfarande inte signifikant. Resultaten visas i tabell 5.

Tabell 5. Regression. Effekter av noterade brister från tillsyn på PSM. Beroende variabel: PSM.

	Modell 1. PSM	Modell 2. PSM och fem fler variabler
>3 noterade brister	-,036 (,116)	-,042 (,117)
Kön	-	,026 (,114)
Förstelärare	-	-,014 (,118)
År som lärare	-	-,101* (,050)
Ålder	-	-,008 (,006)
Arbetsstillfredsställelse	-	,030 (,020)
Konstant	3,344*** (,046)	2,793*** (,517)
N	81	81
R ² (justerat)	-,011	,010

Ostandardiserade b-koefficienter, standardfel inom parenteser.

*** = $p < .001$ * = $p < .05$

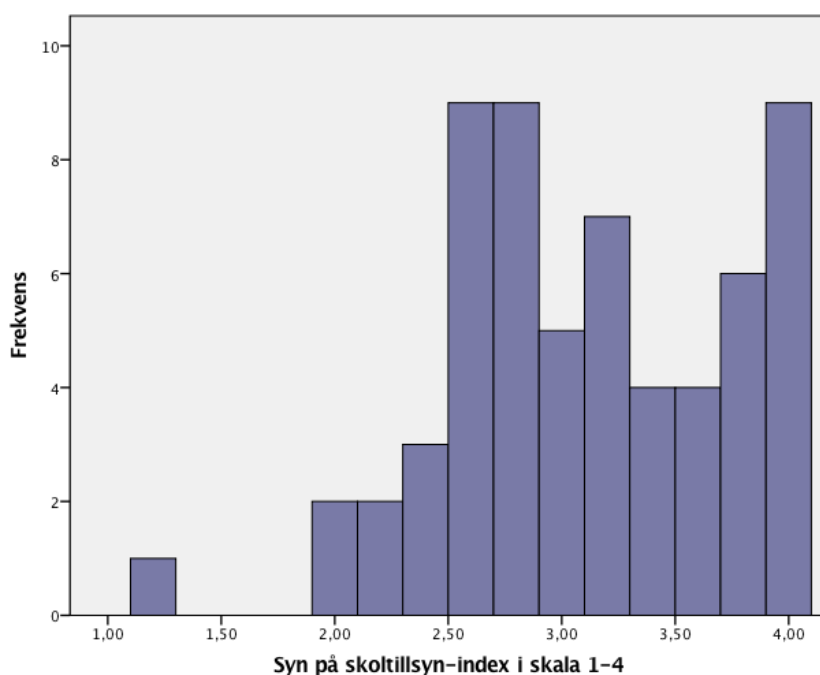
4.2 Hypotes 2

Här undersöker vi om PSM i sin tur påverkar synen på Skolinspektionens tillsyn genom den beroende variabeln syn på tillsyn-index. Medelvärdet i indexet är på 3,1 på en skala mellan 1 till 4. Därmed är indexet högt bland respondenterna, där ett neutralt medelvärde hade motsvarat 2,5. Det här presenteras i tabell 6. Frekvenserna och spridningen visas i figur 8.

Tabell 6. Beskrivande statistik över syn på tillsyn-index.

Variabel	N	Medelvärde	Standard- avvikelse	Min	Max
Syn på tillsyn	63	3,1	,63	1,20	4

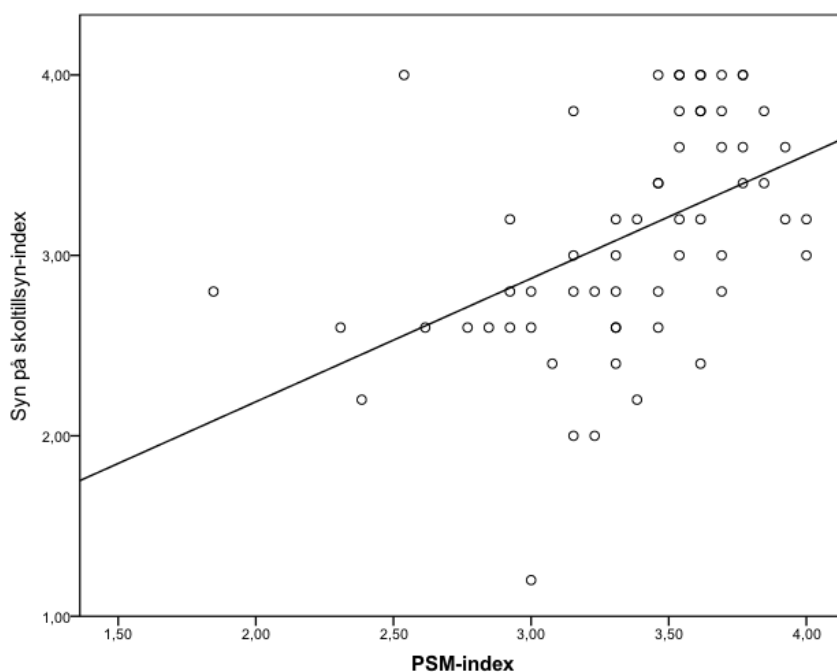
Figur 8. Syn på tillsyn-index. N=63

I nästa steg görs en sambandsanalys. Först ses till hur sambandet mellan den oberoende och den beroende variabeln ser ut. Här finner vi ett tydligt positivt samband i figur 7: Ju högre PSM en person har, desto mer sannolik verkar denne att ha höga tankar om skoltillsyn. Inga övriga samband som är signifikanta med syn på skoltillsyn uppstår när en korrelationstabell ställs upp med kontrollvariabler¹⁰. Samband mellan kontrollvariablerna framträder. Dels självklara som mellan tid som lärare och ålder, men också intressanta samband som det negativa mellan ålder och arbetstillfredsställelse.

¹⁰ Se appendix 4 för korrelationstabellen.

Figur 7. Sambandsdiagram mellan PSM och syn på tillsyn.

Linjärt R2: 0,22

Efter att ha lärt oss att det finns ett antal samband genomförs en regressionsanalys för att se till hur kontrollvariablerna kan påverka sambandet mellan oberoende och beroende variabel. Denna visar att ju högre PSM en lärare har, desto mer sannolik är denne att ha en positiv syn på tillsyn från Skolinspektionen. R2 befinner sig på 0,221 vilket innebär att en förändring i PSM till 22 procent kan förklara synen på tillsyn. Resultatet är signifikanta. Varje högre nivå av PSM (mellan 13–52) påverkar synen på tillsyn med 0,26 punkter, positivt. Regressionen visas i tabell 7.

Tabell 7. Regression. Effekten av PSM på synen på tillsyn. Ostandardiserade b-koefficienter, standardfel inom parenteser. Beroende variabel: Syn på skoltillsyn-index.

	Modell 1. PSM	Modell 2. PSM + 5
Public Service Motivation	,806*** (,196)	,748** (,228)
Kön	-	,227 (,223)
Förstelärare	-	-,038 (,214)
År som lärare	-	-,012 (,103)
Ålder	-	,004 (,011)
Arbetsstillfredsställelse	-	,018 (,040)
Konstant	,399 (,668)	-,216 (1,107)
N	57	57
R ² (justerat)	0,221	0,171

*** = $p < .001$ ** = $p < .01$

5. Diskussion

Uppsatsens syfte är att svara på frågorna om förekomsten av tillsyn korrelerar negativt med lärares offentliga etos (fråga 1) och om lärares offentliga etos korrelerar positivt med synen på tillsyn (fråga 2). Först och främst visar analyserna på ej signifikanta resultat i prövningen av hypotes H1a och H1b, medan de varit signifikanta i prövningen av hypotes H2. Resultaten för H1a och H1b kan därmed mycket väl kan vara slumpartade. Därför kan inte en statistiskt säker slutsats dras. Det är å ena sidan möjligt att tala om att resultaten indikerar vissa förhållanden mellan tillsyn och PSM, som att lärare på skolor som har haft tillsyn utan att brister noterats tenderar ha något högre PSM, medan lärare på skolor som haft tillsyn och fått noterade brister har något lägre, jämfört med lärare som inte kommit i kontakt med tillsyn alls över de senaste fyra åren. Men eftersom sambandets p-värde, utöver att det inte är signifikant, visar små skillnader mellan urvalsgrupperna kan förklaringsgraden i hypoteserna H1a och H1b antas vara mycket liten. En ytterligare faktor är att överraskande många, nära hälften, av

respondenterna i urvalsgrupp 3 som inte haft tillsyn uppgav att de hade haft det, varför grupp 3 inte blev den robusta kontrollgruppen den var avsedd att bli.

Med bakgrund av det här förefaller det fortsatt troligt att andra faktorer än de som kontrolleras för i den här studien, såsom socialisering, bättre förklarar PSM än förekomsten av tillsyn.

Huruvida teorin om granskningsaktiviteternas bieffekter försvagas eller inte är en diskussionsfråga. Eftersom appliceringsytan är relativt stor i teorin i avseendet att det ses som en generell bieffekt av granskning i allmänhet, kan en invändning vara att tillsyn av skolor är en särart som skiljer sig mycket från granskning som övergripande fenomen. Som redogörs för har dock studien och dess objekt i form av skoltillsyn valts särskilt med granskningsformens synlighet i fokus, att Skolinspektionens tillsyn är en tydlig granskningsform. Eventuella bieffekter från den tillsynen på de tillsynade bör snarare förstärkas än försvagas jämfört med andra mer implicita former av granskning som exempelvis verksamhetsrevision där ett fåtal personer i verksamheter får vetskap om, eller märker av granskningen. En annan invändning är att den avprofessionalisering som styrte den teoretiska framställningen av den första hypotesen inte har en inverkan på PSM, att den påverkar andra faktorer hos den som avprofessionaliseras. Samtidigt vet vi från litteraturen inom PSM att den professionella identiteten är sammankopplad med attributet.

Vid en återkoppling till de teoretiska ansatserna för studien innebär resultaten att teorin om att granskning leder till lägre PSM ifrågasätts. Rådande teori från bland annat Perry (1997) och Vandenberg (2007) som går ut på att långvariga socialiseringsprocesser är den dominanta påverkande faktorn bakom PSM-attributet står fortsatt stark.

Den praktiska implikationen av det här är att den tillsyn som Skolinspektionen bedriver alltså inte sannolikt har en negativ effekt på de tillsynade verksamheterna och deras personal sett utifrån förekomsten av offentligt etos. Eftersom offentlig granskning stundtals porträtteras som en störande aktivitet både bland teoretiker och praktiker, exempelvis genom ord som ”granskningsssamhället”, så ger resultatet en relevant motbild. Inte minst kan resultaten bidra till nya insikter bland tillsynsmyndigheter som Skolinspektionen som får belägg för att deras verksamhet inte har en negativ effekt på de anställdas offentliga etos i den här studien.

Prövningen av hypotes H2 visar på starka, signifikanta samband mellan PSM och synen på tillsyn. Det här innebär att det de båda attributen går väl ihop med varandra och inte

konkurrerar som värderingar. Tillsynen uppfattas inte som hindrande bland lärare med hög PSM, tvärtom verkar lärare med den mest positiva uppfattningen av tillsyn ha högst PSM. Korrelationsmättet är starkt positivt, även med kontrollvariabler inräknade. Fynden innebär i klarspråk att det nu finns belägg för antagandet att individer med hög PSM har en positiv syn på tillsyn. Resultaten breddar och ger ett nytt konkret bidrag till kunskapen om PSM. De praktiska implikationerna av resultaten för hypotes H2 är att det bör vara goda nyheter för Skolinspektionen att tillsynad skolpersonal med starkt offentligt etos också ser myndighetens arbete som utvecklande och i regel positivt. Ett motsatt scenario vore allvarligt för legitimiteten i Skolinspektionens arbete. Tillsynen i sig hade då sannolikt bidragit till uppenbara värdekonflikter mellan de tillsynade lärarna och Skolinspektionen.

5.1 Begränsningar

Det faktum att de 89 respondenterna delas in i tre olika urvalsgrupper medför färre N-tal i varje grupp vilket försvagar den empiriska prövningen av hypotes H1a och H1b. Att det här kan bli ett problem synliggörs när enbart 15 respondenter tillhört urvalsgrupp 2 med tillsynade skolor som haft brister. 15 respondenter innebär stor risk för skeva resultat och gör att någon form av generalisering av resultaten försvåras. Ur den synvinkeln klarar sig grupp 1 och 3 bättre.

5.2 Vidare forskning

En rad nya frågor väcks i och med de resultat som har presenterats. Kommer liknande samband finnas för andra tillsynsobjekt? Kan vi förvänta oss att även andra former av granskning uppvisar resultat som är konsistenta med de i den här studien? Medan beslutet att ha Skolinspektionens tillsyn som objekt grundade sig på premissen att det är en särskilt märkbar form av granskning, finns det möjlighet att se om detta antagande är korrekt genom att applicera studiens teoretiska ingång och metod på fler granskningsområden. I den fortsatta forskningen skulle användandet av en kombination av intervjuer och enkäter sannolikt ge en ytterligare bättre möjlighet att förklara resultaten.

6. Slutsatser

I den här uppsatsen har jag visat att förekomsten av tillsyn inte påverkar de tillsynades hängivenhet till allmänintresset, deras offentliga etos. Jag har som andra ansats också visat att

ju starkare offentligt etos en lärare har, desto mer positiv syn har denne på skoltillsyn. Studien är unik i avseendet att teorier från två vetenskapliga discipliner har kombinerats samt genom att empirisk forskning om tillsyn är begränsad. Vad gäller uppsatsens teoretiska bidrag så bibehåller teorin om vad som föranleder PSM, långvariga socialiseringsprocesser, sin ställning. Sporadiska aktiviteter som i det här fallet tillsyn verkar inte påverka de tillsynades offentliga etos.

Uppsatsens andra övergripande frågeställning bekräftas. En lärares offentliga etos har positiva samband till dennes syn på skoltillsyn visar resultaten. Studien bidrar därmed till att förståelsen för PSM-attributets relation till organisatoriska fenomen nu breddas till att innefatta även granskningsaktiviteter som tillsyn.

Studiens praktiska bidrag är att den lär oss att Skolinspektionens tillsyn av kommunala grundskolor i Göteborg sannolikt inte har negativa effekter på lärarnas offentliga etos, något som kan ha implikationer på hur Skolverket och andra tillsynsmyndigheter tolkar sin roll och utformar sin granskning. Resultaten, vilka kan generaliseras till att omfatta kommunala skolor i Göteborg med genomsnittliga provbetygspoäng, ger konkreta belägg till dessa skolor som påvisar att tillsynen i regel inte innebär konflikter mellan lärarnas motivation i sitt arbete och den statliga granskningen av detsamma.

En begränsning i uppsatsens framställning är att de antagna mekanismerna bakom varje hypotes inte har kunnat fastställas empiriskt. För framtida studier kan med fördel en metoduppsättning som inkluderar både intervjuer och enkäter användas, för att på så vis tydliggöra mekanismerna bakom resultaten.

Vidare forskning är önskvärt för att se om resultaten står sig även med andra former av granskning, särskilt om sambanden mellan PSM och synen på granskning är konsistenta i andra kontexter där granskning äger rum.

7. Referenser

- Andersen, L. B., Heinesen, E., & HolmPedersen, L. (2014). How does public service motivation among teachers affect student performance in schools? *Journal of Public Administration Research and Theory*, 24(3), 651–671. <http://doi.org/10.1093/jopart/mut082>
- Andersen, L. B., Heinesen, E., & Pedersen, L. H. (2012). How does Public Service Motivation affect performance in schools ? *2012 APPAM Conference*, 1–53.
- Andersen, L. B., Jorgensen, T. B., Kjeldsen, A. M., Pedersen, L. H., & Vrangbaek, K. (2013). Public Values and Public Service Motivation: Conceptual and Empirical Relationships. *The American Review of Public Administration*, 43(3), 292–311. <http://doi.org/10.1177/0275074012440031>
- Andersen, L. B., Pallesen, T., & Holm Pedersen, L. (2011). Does Ownership Matter? Public Service Motivation Among Physiotherapists in the Private and Public Sectors in Denmark. *Review of Public Personnel Administration*, 31(1), 10–27. <http://doi.org/10.1177/0734371X10394402>
- Andersen, L. B., Pallesen, T., & Salomonsen, H. H. (2013). Doing good for others and/or for society? The relationships between public service motivation, user orientation and university grading. *Scandinavian Journal of Public Administration*, 17(3), 23–44.
- Bellé, N. (2013). Experimental evidence on the relationship between public service motivation and job performance. *Public Administration Review*, 73(1), 143–153.
- Bengtsson, M., & Ek, E. (2013). *Tillsyn*. Lund: Studentlitteratur.
- Brewer, G. A., Selden, S. C., Journal, S., J-part, T., Brewer, G. A., & Selden, S. C. (1998). Whistle Blowers in the Federal Civil Service: New Evidence of the Public Service Ethic. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 8(3), 413–439.
- Brewer, G. a, Selden, S. C., & Facer II, R. L. (2000). Individual Conceptions of Public Service Motivation. *Public Administration Review*, 60(3), 254–264. <http://doi.org/10.1111/0033-3352.00085>
- Cheng, K.-T. (2015). Public service motivation and job performance in public utilities. *International Journal of Public Sector Management*, 28(4/5), 352–370. <http://doi.org/10.1108/IJPSM-08-2015-0152>
- Esaiasson, P. (2012). *Metodpraktikan*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Funnel, S. C., & Rogers, P. J. (2011). *Purposeful Program Theory: Effective Use of Theories of Change and Logic Models*. San Francisco, Calif.: Jossey-Bass.

- Giauque, D., Ritz, A., Varone, F., & Anderfuhren-Biget, S. (2012). Resigned but satisfied: The negative impact of public service motivation and red tape on work satisfaction. *Public Administration*, 90(1), 175–193. <http://doi.org/10.1111/j.1467-9299.2011.01953.x>
- Göteborgs Stad. (2017). Stadsledningskontorets verksamhet. Hämtad 03 maj 2017, från http://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-o-politik/kommunens-organisation/forvaltningar/forvaltningar/stadsledningskontoret/vara-verksamheter/stadsledningskontorets-verksamhet/!ut/p/z1/04_Sj9CPykyssy0xPLMnMz0vMAfljo8ziTYzcdQy9TAy9Dcwt3QwcTQPNwow9XI0tTEz1
- Jamieson, S. (2004). Likert scales: how to (ab)use them. *Medical Education*, 38(12), 1217–1218. <http://doi.org/10.1111/j.1365-2929.2004.02012.x>
- Jensen, U. T., & Andersen, L. B. (2015). Public service motivation, user orientation, and prescription behaviour: Doing good for society or for the individual user? *Public Administration*, 93(3), 753–768. <http://doi.org/10.1111/padm.12163>
- Johansson, V., & Karlsson, L. (2013). Granskning som möjlighet och hot. I V. Johansson & L. Lindgren (Red.), *Uppdrag offentlig granskning* (1:a uppl., s. 29–48). Lund: Studentlitteratur AB.
- Johansson, V., & Lindgren, L. (2013). *Uppdrag offentlig granskning*. (L. Lindgren, Red.) (1:a uppl.). Lund.
- Kahneman, D. (2011). *Thinking, fast and slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Kim, S. H., & Kim, S. (2013). National Culture and Social Desirability Bias in Measuring Public Service Motivation. *Administration & Society*, 7494(June), 1–33. <http://doi.org/10.1177/0095399713498749>
- Lindgren, L. (2014). *Nya utvärderingsmonstret*. Lund: Studentlitteratur.
- Lohr, S. L. (2010). *Sampling: Design and Analysis* (2:a uppl.). Boston: Brooks/Cole.
- Lundquist, L. (1998). *Demokratins väktare*. Studentlitteratur AB. Lund.
- Moynihan, D. P., & Pandey, S. K. (2007). The role of organizations in fostering public service motivation. *Public Administration Review*, 67(1), 40–53. <http://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2006.00695.x>
- Norris, P. (2003). Is There Still a Public Service Ethos? Work Values, Experience and Job Satisfaction Among Government Workers. I J. D. Donahue & J. S. Nye Jr (Red.), *For the People – Can We Fix Public Service* (s. 72–89). Washington, DC: Brookings Institution Press.
- Perry, J. L. (1996). Measuring Public Service Motivation: An Assessment of Construct

- Reliability and Validity. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 6(1), 5–22. <http://doi.org/10.1093/oxfordjournals.jpart.a024303>
- Perry, J. L. (1997). Antecedents of Public Service Motivation. *Journal of Public Administration Research & Theory*, 7(2), 181–197. <http://doi.org/10.2307/1181709>
- Perry, J. L., & Hondeghem, A. (2008). Building Theory and Empirical Evidence about Public Service Motivation. *International Public Management Journal*, 11(1), 3–12. <http://doi.org/10.1080/10967490801887673>
- Perry, J. L., Hondeghem, A., & Wise, L. R. (2010). Revisiting the Motivational Bases of Public Service Motivation: Twenty Years of Research and an Agenda for the Future. *Public Administration Review*, 70(5), 681–690. <http://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2010.02196.x>
- Perry, J. L., & Wise, L. R. (1990). The Motivational Bases of Public Service. *Public Administration Review*. <http://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2005.00466.x>
- Pfiffner, J. P. (1999). The Public Service Ethic in the New Public Personnel Systems. *Public Personnel Management*, 28(4), 541–555.
- Power, M. (1997). *The Audit Society: Rituals of Verification*. Oxford: Oxford University Press. Hämtad från <http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780198296034.001.0001/acprof-9780198296034>
- Power, M. K. (2003). Auditing and the production of legitimacy. *Accounting, Organizations and Society*, 28(4), 379–394. [http://doi.org/10.1016/S0361-3682\(01\)00047-2](http://doi.org/10.1016/S0361-3682(01)00047-2)
- Pratchett, L., & Wingfield, M. (1996). Petty Bureaucracy and Woolly-Minded Liberalism? the Changing Ethos of Local Government Officers. *Public Administration*, 74(Winter), 639–656. <http://doi.org/10.1111/j.1467-9299.1996.tb00888.x>
- Putnam, R. (2007). *Bowling alone* (1:a uppl.). New York: Simon & Schuster.
- Quratulain, S., & Khan, A. K. (2013). Red Tape, Resigned Satisfaction, Public Service Motivation, and Negative Employee Attitudes and Behaviors: Testing a Model of Moderated Mediation. *Review of Public Personnel Administration*, 35(4), 307–332. <http://doi.org/10.1177/0734371X13511646>
- Ritz, A., Brewer, G. A., & Neumann, O. (2016). Public Service Motivation: A Systematic Literature Review and Outlook. *Public Administration Review*, 76(3), 414–426. <http://doi.org/10.1111/puar.12505>
- Rothstein, B. (2013). Corruption and Social Trust: Why the Fish Rots from the Head Down. *Social Research*, 80(4), 1009–1033. <http://doi.org/10.1353/sor.2013.0040>

- SCB. (2014). Basenkät för Nöjd-Medarbetar-Index (NMI) 2014. Stockholm: SCB.
- Seung Hyun, K., & Sangmook, K. (2012). Cultural diversity and social desirability bias in measuring public service motivation. *Artikel presenterad vid EGPA-konferensen, Bergen, Norge, 5–8 september.*
- Skolinspektionen. (2017). Under besöket. Hämtad 03 april 2017, från www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Regelbunden-tillsyn/Under-tillsynen/
- Skolverket. (2017). Relationen mellan provbetyg och betyg. Hämtad 03 april 2017, från <https://www.skolverket.se/bedomning/betyg/provbetyg>
- Statskontoret. (2014). *Fristående utvärderingsmyndigheter – en förvaltningspolitisk trend?* Stockholm.
- Taylor, J., & Taylor, R. (2011). Working Hard for More Money or Working Hard to Make a Difference? Efficiency Wages, Public Service Motivation, and Effort. *Review of Public Personnel Administration, 31*(1), 67–86. <http://doi.org/10.1177/0734371x10394401>
- Taylor, J., & Westover, J. H. (2011). Job Satisfaction in The Public Service. *Public Management Review, 13*(5), 731–751. <http://doi.org/10.1080/14719037.2010.532959>
- Trost, J., & Hultåker, O. (2016). *Enkätboken* (5:e uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Vandenabeele, W. (2007). Toward a public administration theory of public service motivation. *Public Management Review, 9*(4), 545–556. <http://doi.org/10.1080/14719030701726697>
- Vandenabeele, W. (2008). Development of a Public Service Motivation Measurement Scale: Corroborating and Extending Perry's Measurement Instrument. *International Public Management Journal, 11*(1), 143–167. <http://doi.org/10.1080/10967490801887970>
- Vandenabeele, W., Brewer, G. A., & Ritz, A. (2014). Past, present, and future of public service motivation research. *Public Administration, 92*(4), 779–789. <http://doi.org/10.1111/padm.12136>
- WVS Database. (2017). Hämtad 15 april 2017, från <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp>

7.1.1 Statens offentliga utredningar

- SOU (2004:100) Tillsyn. Förslag om en tydligare och effektivare tillsyn. Stockholm.
- SOU. (2007:101). Tydlig och öppen – förslag till en stärkt skolinspektion. Stockholm.
- SOU. (2002:14). Statlig tillsyn - Granskning på medborgarnas uppdrag. Stockholm.
- SOU (2007:79). Tydlig och öppen - Förslag till en stärkt skolinspektion. Stockholm.

Appendix 1. Översättning av PSM-komponenter

Svenska	Danska	Engelska
Det är viktigt för mig att bidra till samhällets bästa	Det er vigtigt for mig at bidrage til det fælles bedste	It is important for me to contribute to the common good
Jag föredrar att offentligt anställda gör det som är bäst för samhället som helhet, även om det skulle gå ut över mina egna intressen	Jeg ser helst, at offentligt ansatte gør det, der er bedst for samfundet som helhed, selvom det skulle gå ud over mine egne interesser	I would prefer seeing public officials do what is best for the whole community, even if it harmed my interests
Det är viktigare att bidra till samhället som helhet än att hjälpa en enskild	Det er vigtigere at bidrage til samfundet som helhed end at hjælpe den enkelte	Serving the public interest is more important than helping one individual
Det är viktigt för mig att tjänstgöring i offentlig sektor gynnar samhället som helhet	Det er vigtigt for mig, at offentlige ydelser gavner samfundet som helhed	It is important to me that public service benefits society as a whole

Svenska	Danska	Engelska
Jag blir känslomässigt berörd när jag ser människor i nöd	Jeg bliver følelsesmæssigt berørt, når jeg ser mennesker i nød	It affects me emotionally when I see people in distress
Jag känner sympati med mindre privilegerade människors problem	Jeg føler sympati over mindre privilegerede menneskers problemer	I feel sympathetic to the plight of the underprivileged interests
Jag lever mig in i de svårigheter andra människor ställs inför	Jeg indlever mig i de vanskeligheder, andre står overfor	I empathize with the difficulties others are facing
Jag blir mycket berörd när jag ser andra människor bli illa behandlade	Jeg bliver meget berørt, når jeg ser andre mennesker blive behandlet uretfærdigt	I get very upset when I see other people being treated unfairly
För mig är hänsynstagande	For mig er hensyntagen til	Considering the welfare of

till andras välfärd mycket viktigt	andres velfærd meget vigtig	others is very important
------------------------------------	-----------------------------	--------------------------

Svenska	Danska	Engelska
Det är viktigare för mig att göra skillnad i samhället än att uppnå personlig framgång	Det er vigtigere for mig at gøre en forskel i forhold til samfundet end at opnå personlig vinding	Making a difference in society means more to me than personal achievements
Jag är beredd att göra uppoffringar för samhällets skull	Jeg er klar til at lide afsavn for samfundets skyld	I am prepared to make sacrifices for the good of society
Jag tror på att sätta samhälleliga förpliktelser framför mig själv	Jeg sætter samfundsmæssige forpligtigelser over hensynet til mig selv	I believe in putting civic duty before myself
Jag är villig att åsidosätta mina egna behov för samhällets skull	Jeg er villig til at risikere at skulle tilsidesætte mine personlige behov for samfundets skyld	I am willing to risk personal loss to help society

Appendix 2. Enkät

Nedan visas enkäten i stort med hur den presenterats för respondenterna. Frågorna för PSM är ihopbuntade i tre kolumner och svarsskalorna omnämns i den beskrivande texten istället för i tabellerna.

Tabell 8. Block 1,2 och 3 för Public Service Motivation. Påståenden med möjliga svarsalternativen ”instämmer helt”, ”instämmer delvis”, ”delvis motsatt uppfattning”, ”helt motsatt uppfattning”.

1. Samhället	2. Människor	3. Jaget och laget
Det är viktigt för mig att bidra till samhällets bästa (1)	Jag blir känslomässigt berörd när jag ser människor i nöd (1)	Det är viktigare för mig att göra skillnad i samhället än att uppnå personlig framgång (1)
Jag föredrar att offentligt anställda gör det som är bäst för samhället som helhet, även om det skulle gå ut över mina egna intressen (2)	Jag känner sympati med mindre privilegierade människors problem (2)	Jag är beredd att göra uppoffringar för samhällets skull (2)
Det är viktigare att bidra till samhället som helhet än att hjälpa en enskild (3)	Jag lever mig in i de svårigheter andra människor ställs inför (3)	Jag tror på att sätta samhälleliga förpliktelser framför mig själv (3)
Det är viktigt för mig att tjänstgöring i offentlig sektor gynnar samhället som helhet (4)	Jag blir mycket berörd när jag ser andra människor bli illa behandlade (4)	Jag är villig att åsidosätta mina egna behov för samhällets skull (4)
	För mig är hänsynstagande till andras välfärd mycket viktigt (5)	

Tabell 9. Block 4, elever. Markera det svarsalternativ som stämmer bäst. Svarsalternativen som ovan, från ”instämmer helt” till ”helt motsatt uppfattning”

Hänsyn till den enskilde eleven är för mig viktigare än formella regler (1)
Det ger mig energi att veta att jag har medverkat till att varje elev lär sig något (2)
Det är viktigt att sätta eleven i centrum (3)
Elevernas tillfredsställelse är mycket viktig i min egna bedömning för om jag genomfört mina arbetsuppgifter bra eller inte (4)

Tabell 10. Block 5. Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande institutioner sköter sitt arbete? (Med svarsalternativen "Mycket högt förtroende", "Ganska högt förtroende", "Varken stort eller litet förtroende", "Ganska litet förtroende" och "Mycket litet förtroende")

Stadsdelsförvaltningen (skolans huvudman) (6)
Kommunstyrelsen i Göteborgs Stad (3)
Skolverket (1)
Skolinspektionen (2)
Regeringen (4)
Riksdagen (5)

Tabell 11. Block 6. Nedan följer ett antal påståenden om lagar och regler. Markera det svarsalternativ som stämmer bäst. (Svarsalternativ från "instämmer helt" till "helt motsatt uppfattning", inklusive alternativet "ingen uppfattning").

Jag är väl bekant med innehållet i Skolförordningen (1)
Jag är väl bekant med innehållet i Skollagen (2)
Nuvarande lagar och regler för skolan bidrar till en mer välfungerande skolverksamhet (8)
Skolan är i för hög grad detaljstyrd (9)

Block 7. Har Skolinspektionen besökt din skola någon gång under de senaste tre åren?

- Ja (1)
- Nej (2)
- Vet ej (3)

Tabell 12. Block 8. (Svarsalternativ från "instämmer helt" till "helt motsatt uppfattning" inklusive alternativet "ingen uppfattning").

Tillsyn från Skolinspektionen undgår ingen lärare på skolan (9)
Jag ser Skolinspektionens tillsyn som ett verktyg för förbättring mer än ett verktyg för statlig kontroll (1)
Skolinspektionen fyller en viktig funktion för att upprätthålla kvaliteten i det svenska skolväsendet (7)
Skolor granskas i alltför stor utsträckning (8)
Min skola granskas i alltför stor utsträckning (16)

Tabell 13. Block 9. Några ytterligare frågor om granskning och tillsyn. Markera det svarsalternativ som stämmer bäst. (Svarsalternativ från ”instämmer helt” till ”helt motsatt uppfattning” inklusive alternativet ”ingen uppfattning”).

När min skola granskas upplever jag att tilliten till oss lärare ifrågasätts (2)

Vetskapen om att den skola jag arbetar på kan bli granskad av Skolinspektionen begränsar mig från att utforma lärandet på det sätt jag tror är bäst (3)

Om brister påtalas i tillsynen utgår jag ifrån att min skolas ledning agerar för att åtgärda dessa (1)

Fördelarna med granskning och tillsyn av skolor är större än nackdelarna (4)

Tabell 14. Block 10. Hur väl passar följande påståenden om arbetstillfredsställelse in på dig själv? Markera det svarsalternativ som stämmer bäst. (Svarsalternativ från ”instämmer helt” till ”helt motsatt uppfattning” inklusive alternativet ”ingen uppfattning”).

Mitt arbete är meningsfullt (1)

Mitt arbete är stimulerande (2)

Jag får stöd från mina arbetskamrater (3)

Jag känner uppskattning från mina arbetskamrater (4)

Det är ett bra arbetsklimat i min arbetsgrupp (5)

Block 11. Är du

Man (1)

Kvinna (2)

Block 12. Vilket år föddes du?

(nummer)

Block 13. Hur länge har du arbetat som lärare på nuvarande skola?

0–2 år (1)

3–5 år (2)

6–10 år (3)

11–15 år (4)

Längre än 15 år (5)

Block 14. Hur länge har du arbetat som lärare, totalt?

- 0-2 år (1)
- 3-5 år (2)
- 6-10 år (3)
- 11-15 år (4)
- Längre än 15 år (5)

Block 15. Har du lärarlegitimation?

- Ja (1)
- Nej (2)

Block 16. Är du förstelärare?

- Ja (1)
- Nej (2)

Appendix 3. Cronbach's Alpha-tester.

Delmättet självupppoffring visar ett värde på 0,637, med andra ord ett värde som går under tröskeln på 0,7 för att anses ha intern konsistens. Delmättet medlidande bär på ett Cronbach's Alpha om 0,818. Delmättet hängivelse till allmänintresset har ett värde på 0,883

Tabell 15. Cronbach's Alpha-test för PSM-index och dess indikatorer

	Cronbach's Alpha
Självupppoffring	0,637
Medlidande	0,818
Hängivelse till allmänintresset	0,883
PSM-index	0,877

>0,7 = intern konsistens.

Appendix 4. Korrelationstabell för hypotes H2

Tabell 16. Korrelationstabell. Pearsons korrelation.

	Syn på skoltillsyn	PSM	Arbetsstillfredsställelse	Tid som lärare	Förstelärare	Ålder	Kön
Syn på skoltillsyn	1	,470 ^{**}	0,237	0,054	0,100	0,007	0,204
PSM	,470 ^{**}	1	,214 [*]	0,147	0,122	-0,059	0,122
Arbetsstillfredsställelse	0,237	,214 [*]	1	-,258 [*]	0,051	-,219 [*]	0,080
Tid som lärare	0,054	0,147	-,258 [*]	1	,249 [*]	,744 ^{**}	0,110
Förstelärare	0,100	0,122	0,051	,249 [*]	1	0,101	0,112
Ålder	0,007	-0,059	-,219 [*]	,744 ^{**}	0,101	1	0,047
Kön	0,204	0,122	0,080	0,110	0,112	0,047	1

** = p < 0,01 * = p < 0,05